

ZABURZENIA KLIMATYCZNE,

NOWA POLITYKA PRZEMYSŁOWA I SPOŚOBY WYJSCIA Z KRYZYSU

ZABURZENIA KLIMATYCZNE,

NOWA POLITYKA PRZEMYSŁOWA I SPOŚOBY WYJSCIA Z KRYZYSU

Spis treści

1. Editorial.....	4
2. Synteza wyników badania.....	6
2.1. Wyzwania: deFinicja nowych strategii politycznych dla przemysłu.....	6
– Zbieżne, wielosektorowe strategie polityczne w przemyśle.....	6
– W jaki sposób kontrolować ryzyko szybkiego odprzemysłowienia poprzez ucieczkę emisji?.....	7
– Badania i rozwój w zakresie niskich emisji zanieczyszczeń a rynek.....	8
– Wychwył i przechowywanie: wielosektorowa i terytorialna technologia przejściowa.....	8
– Sprawiedliwe przekształcenia społeczne na rzecz uprzemysłowionej Europy europejskiego.....	9
– Podstawowy wymóg rozwoju energii odnawialnej.....	10
– Przegląd branż.....	10
Sektor energetyczny: kwestia przemian zawodowych.....	10
Stal: transformacja technologiczna i zawodowa.....	11
Rafinerie ropy naftowej.....	12
Przemysł chemiczny.....	13
Szkło.....	14
Cement.....	15
Aluminium.....	15
Przemysł motoryzacyjny.....	16
Mineralne materiały izolacyjne.....	17
Środki produkcji.....	17

2.2. Wpływ europejskiego sektora "czystego" węgla na trzy Filary zrównoważonego rozwoju	18
– Węgiel w Polsce - główne wyzwania energetyczne i społeczne	19
– Wielka Brytania: polityka przemysłowa czystego węgla	19
– Niemcy: technologia czystego węgla i związane z nią perspektywy dla zatrudnienia	20
3. Rezolucja dotycząca zmian klimatu, nowej polityki przemysłowej i sposobów wyjścia z kryzysu	23
– Wprowadzenie	23
– System w bagnie kryzysu i oczekiwanie skutecznych przepisów prawnych	23
– Obowiązujące aspekty społeczne i środowiskowe: bez sprawiedliwości społecznej nie ma szans na rozwiązanie problemu degradacji środowiska naturalnego	24
– Sprawiedliwa transformacja: kolosalne wyzwanie dla każdego regionu świata	25
– Gospodarki rozwinięte i wschodzące: wspólne i zróżnicowane obowiązki	25
– Większa ekologiczność, kontrolowanie emisji gazów i przeciwdziałanie ucieczce emisji	26
– Budowanie silnych instrumentów europejskich	27
– Stworzenie nowych i transformacja istniejących miejsc pracy	28
– Wszystkie kraje Unii Europejskiej potrzebują wspólnej polityki przemysłowej	29
– Przejście w stronę prawdziwego programu antycypacji w dialogu społecznym	30
– Organizować - Edukować - Pobudzać	31
4. Polityka klimatyczna: stan rzeczy po szczycie w Kopenhadze	33
– Analiza Układu kopenhaskiego	33
– Stanowiska EKZZ: przyjąć strategię rozwoju, a nie tylko strategię negocjacyjną	37
– Program pracy EKZZ	38
5. Stanowisko w sprawie finansowania i zarządzania strategiami politycznymi w zakresie klimatu	39
– Kontekst	39
– Dalszy rozwój w zakresie polityki klimatycznej	39

1. Editorial

Szkic artykułu wstępnego do broszury „Zaburzenia klimatyczne, nowa polityka przemysłowa i sposoby wyjścia z kryzysu”

Negocjacje podczas szczytu w Kopenhadze prowadzone były w szczególnym czasie, w kontekście kryzysu gospodarczego i finansowego. Ten ostatni wywołał w Europie wzrost bezrobocia na nieznaną dotąd skalę, dowodząc zarazem dominacji systemu finansowego nad realną gospodarką.

Zważywszy na tę sytuację, europejski ruch związkowy uznał za konieczne powiązanie działań związanych z walką ze zmianami klimatu z wyzwaniem, jakie niesie walka z bezrobociem i polityka przemysłowa, a tym samym wpisanie kwestii deregulacji klimatycznej w szerszy kontekst problemowy. Nadszedł czas by opracować plan głębokiej transformacji gospodarczej i przemysłowej, obejmującej wizję i cele średnio i długofalowe, z uwzględnieniem faktu, iż zmiany klimatyczne prowadzą do pogłębienia nierówności zarówno pomiędzy poszczególnymi regionami świata, jak i wewnątrz nich.

Europejska Konfederacja Związków Zawodowych (EKZZ) uznaje, iż stawienie czoła wyzwaniom związanym z realizacją założeń zrównoważonego rozwoju stało się koniecznością. Przyszłości planety nie możemy rozważać w oderwaniu od problemów nierówności społecznej. Ochrona środowiska stanowi cel, który jest częścią projektu społecznego związków zawodowych. Wpisuje się on w potrzebę wzmocnienia procesów kohezji społecznej w Europie i na świecie.

Z tych właśnie powodów EKZZ jest jednym z sygnatariuszy Deklaracji Międzynarodowej Konfederacji Związków Zawodowych (MKZZ) przygotowanej podczas Konferencji w Kopenhadze. EKZZ wyraża swoje poparcie dla tej deklaracji, kładąc jednocześnie nacisk na koncepcję sprawiedliwej transformacji na poziomie europejskim, szczególnie w kontekście tworzenia polityki przemysłowej

opartej na przemianach zachodzących w sektorach przemysłowych, w konsekwencji prowadzących również do transformacji sektora usług.

Zdaniem EKZZ, sprawiedliwa transformacja może okazać się prawdziwą szansą. Pozostaje jedynie ustalić sposoby wdrażania jej fundamentalnych zasad w proces realizacji strategii europejskiej: dialog między rządem, podmiotami reprezentującymi sektor przemysłowy i związkami zawodowymi oraz innymi grupami interesu; „zielone” i wartościowe miejsca pracy; inwestycje w technologie niskowęglowe, nowe „zielone” umiejętności i kwalifikacje.

Strategia, która zostanie wdrożona na poziomie europejskim, musi być strategią rozwoju, a nie tylko strategią negocjacyjną.

Europa powinna przekonać państwa, w tym państwa rozwijające się i gospodarki wschodzące, o konieczności zapewnienia przejrzystości społecznej i przejrzystości w zakresie ochrony środowiska, o znaczeniu instrumentów kontroli i nadzoru, regulacji prawnych, standardów i sankcji, aby w ten sposób uniknąć społecznego i ekologicznego „równania w dół”, a wręcz przeciwnie, by podążając pozytywną ścieżką rozwoju tworzyć samonapędzające się koło sukcesu.

Aby wejść na drogę rozwoju gospodarczego, zagrożona osłabieniem swojej międzynarodowej pozycji Europa musi opracować własną strategię wewnętrzną, obejmującą udoskonalenie procesów rządzenia europejskiego, przyjęcie przepisów prawnych dotyczących zmian klimatycznych, stworzenie planu uzdrowienia gospodarki europejskiej, w szczególności dzięki badaniom i rozwojowi oraz wdrożeniu lepszych wspólnotowych strategii w zakresie polityki gospodarczej, co pozwoli przewyżczyć wewnątrz europejskie podziały i przeciwdziałać negatywnym skutkom dążenia do osiągnięcia krótkofalowych zysków z inwestycji przemysłowych.

Europa musi zaangażować się w realizację idei zrównoważonego rozwoju, który przyczyni się do utrzymywania istniejących i tworzenia nowych, wartościowych miejsc pracy, oraz do osiągnięcia postępu społecznego. Dotyczy to całej gospodarki, ponieważ zagrożone są wszystkie miejsca pracy. Aby tego dokonać, Europa powinna traktować wszystkich pracowników i ich przedstawicieli jako pełnoprawnych uczestników dialogu, których opinie uwzględniane są podczas negocjacji.

Aby stawić czoła tym wyzwaniom, EKZZ opracowała ustrukturyzowaną strategię związkową inicjując projekt badań zatytułowany „Zaburzenia klimatyczne, nowa polityka przemysłowa i sposoby wyjścia z kryzysu”, przygotowany we współpracy

z europejskimi federacjami związków zawodowych i dzięki wsparciu ze strony Komisji Europejskiej.

Badanie, którego wyniki przedstawiono w Londynie w dniach 5 i 6 października 2009, i którego streszczenie przedstawiono w niniejszej broszurze, podkreśla, że wszystkie sektory działalności powinny być uwzględnione w strategiach politycznych i zostać objęte działaniami podejmowanymi w ramach wdrażania gospodarki niskowęglowej. Konieczne jest widoczne i aktywne włączenie wymiaru społecznego w politykę europejską związaną z rozwojem strategii przemysłowych, co pozwoli z jednej strony zaspokoić aspiracje pracowników, a z drugiej walczyć z przejawami nierówności. Należy w tym celu wspierać skoordynowane inicjatywy o zasięgu globalnym w zakresie badań i rozwoju, dzielić się wiedzą naukową, rozwijać i upowszechniać technologie ekologiczne na poziomie międzynarodowym przy pomocy polityki transferu technologii oraz odpowiednich przepisów prawnych regulujących kwestie własności intelektualnej, uwzględniających zarazem potrzeby i cele społeczne i ekonomiczne tych, którzy finansują badania i rozwój.

W oparciu o wyniki przeprowadzonych badań, EKZZ przygotowała i przyjęła w październiku 2009 rezolucję, którą również przedstawiono w niniejszej broszurze, i której treść rozpowszechniono i wykorzystano jako propozycję strategii związkowej EKZZ podczas Konferencji w Kopenhadze w grudniu 2009 roku.

Broszura ta przedstawia również analizę przeprowadzoną przez EKZZ po niepowodzeniu, jakim zakończyły się negocjacje w Kopenhadze i wyznacza kierunki przyszłych działań, zawiera również stanowisko w sprawie finansowania i zarządzania strategiami politycznymi w zakresie klimatu.

Z punktu widzenia ruchu związkowego, działania podejmowane w związku ze zmianami klimatycznymi mogą i powinny stać się siłą napędową trwałego wzrostu i postępu społecznego. Działania te muszą łączyć walkę ze zmianami klimatycznymi z przeciwdziałaniem ubóstwu i nierównościom społecznym. Nadmierna ostrożność w tej dziedzinie nie jest już możliwa. Problem wymaga podjęcia natychmiastowych działań, również w ramach strategii rozwoju Unii Europejskiej do roku 2020, która jest przedmiotem trwających obecnie debat. Zdaniem EKZZ, europejska strategia rozwoju do roku 2020 powinna uwzględniać działania uznane w niniejszej broszurze za priorytetowe, aby tym samym przyczynić się do przekształceń społecznych i pokoju.

Joël Decaillon, Sekretarz EKZZ

2. Synteza wyników badania

2.1. Wyzwania: definicja nowych strategii politycznych dla przemysłu

Ograniczenie emisji CO₂ stanowi największe wyzwanie dla przemysłu w ogólnym ujęciu.

Strategie polityczne związane z przechodzeniem na gospodarkę niskoemisyjną zaplanowane na lata 2010-2030 są politykami antycypacji zmian, których granice wyznaczają zobowiązania Państw do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych. Ich tempo i ogólne warunki implementacji zostaną zaktualizowane na szczycie w Kopenhadze.

W sektorach pierwszej i drugiej rewolucji przemysłowej, węgla i stali z jednej, a elektryczności i branży motoryzacyjnej z drugiej strony, zostaną podważone wszystkie parametry produkcji i użytkowania wytworzonych towarów, poprzez wprowadzenie wymogu niskich emisji związków węgla, równoznacznej z wydajnością energetyczną i oszczędnością energii.

W samym sercu organizacji społeczeństw uprzemysłowionych sektory zużywające duże ilości energii i wytwarzające duże ilości związków węgla wymagają jednocześnie dużych nakładów kapitałowych i wykwalifikowanej siły roboczej. Jako takie są nadal utrzymującymi się efektami dziesięcioleci obowiązywania strategii politycznych dotyczących regulacji, handlu oraz polityki fiskalnej, a także środków, które zapewniły rozwój przemysłowy krajów europejskich i ukształtowały ich organizację gospodarczą i społeczną.

Połączenie trzech fundamentalnych parametrów gospodarki danego społeczeństwa, to znaczy sposobów produkcji, konsumpcji i organizacji społecznej, wymaga wdrożenia nowych przemysłowych strategii politycznych, które przyniosłyby spójne zmiany na rynku i w związanych z nim przepisach, sektorze publicznym i prywatnym, sferze społecznej i technologicznej, a także w związkach zawodowych i wymiarze politycznym.

Zbieżne, wielosektorowe strategie polityczne w przemyśle

Celem niniejszego badania jest ujęcie pełni znaczenia definicji nowych strategii politycznych, chociaż poza jego zakresem znalazły się wszystkie zainteresowane sektory czy wszystkie sektory wyselekcjonowane na tym samym poziomie. Przyjęto tutaj zatem metodę przeglądu na dwóch poziomach:

- ▶ pierwszy obejmuje te branże przemysłu, których bezpośrednio dotyczą strategie niskoemisyjne poprzez nowe przepisy lub handel na rynku emisji;
- ▶ drugi odnosi się do sektora węglowego w trzech krajach: Niemczech, Polsce i Wielkiej Brytanii, które charakteryzują zupełnie inne doświadczenia i strategie polityczne.

Wnioski dotyczą poszczególnych sektorów i poszczególnych krajów. Niemniej jednak można wskazać pewne zbieżne reguły, które kształtują nowe parametry polityki przemysłowej przystosowane do rzeczywistości XXI wieku.

To przystosowanie oznacza przede wszystkim zdefiniowanie nowych strategii politycznych dotyczących przemysłu, w ramach zglobalizowanej gospodarki finansowej. Przemysłowe strategie polityczne, jeśli zgodne z mechanizmami rynkowymi, umożliwiają rozwój perspektyw, spójności i gwarancji w celu:

- ▶ finansowania w średniej i dłuższej perspektywie czasowej przejścia na gospodarkę niskoemisyjną i związane z tym zmiany społeczne, poprzez stworzenie stabilnych ram fiskalnych i prawnych w strategicznych dla przemysłu kwestiach;
- ▶ zorganizowania przemian społecznych, które poza swoim wymiarem zawodowym obejmują istotną zmianę relacji płacowych, zasadzającą się na ewolucji związanej z niezbędną obecnie nową elastycznością wykwalifikowanej siły roboczej;
- ▶ chronienia przejścia na gospodarkę niskowęglową przed niewłaściwymi praktykami finansjeryzacji zglobalizowanych gospodarek europejskich, tak by wszelkimi środkami zapobiec jakimkolwiek formom spekulacji, które mogłyby przeistoczyć wyznaczone cele;

Oto warunki, jakie muszą być spełnione, by zapobiec odprzemysłowieniu gospodarek europejskich nasilającej się ostatnio w konsekwencji kryzysu finansowego, który wstrząsnął światem pod koniec roku 2008.

W jaki sposób kontrolować ryzyko szybkiego odprzemysłowienia poprzez ucieczkę emisji?

Strategie polityczne, których celem jest walka ze zmianami klimatycznymi, wpisują się w ogólny kontekst stosunkowego osłabienia przemysłu euro-

pejskiego, będącego konsekwencją połączonego działania kilku czynników, pośród których wymienić należy:

- ▶ wzrost przemysłowy krajów wschodzących, które stają się nowymi potęgami konkurującymi na rynku globalnym, z Chinami utrzymującymi najsilniejszą pozycję;
- ▶ politykę przenoszenia zakładów przemysłowych do krajów, w których koszty pracy są niższe; praktykę tę stosuje wiele europejskich firm międzynarodowych;
- ▶ wpływ kryzysu finansowego, który rozpoczął się pod koniec roku 2008 i którego konsekwencje ekonomiczne i społeczne dowodzą wysokiego stopnia finansjeryzacji gospodarki krajów rozwiniętych.

W tych warunkach deregulacja strategii politycznych w zakresie gospodarki niskowęglowej niesie za sobą ryzyko nasilenia procesu odprzemysłowienia gospodarki krajów europejskich.

Aby stawić czoła temu zagrożeniu, nowe strategie polityczne dotyczące przemysłu muszą jednocześnie obejmować wymiar obronny, służący zwalczaniu zjawiska ucieczki emisji, a zarazem wymiar ofensywny, którego celem jest zapewnienie szerokiego zastosowania czystych technologii niskowęglowych.

Zastosowanie w Europie przepisów prawnych, a co za tym idzie wzrost związanych z produkcją kosztów energii wynikający ze strategii politycznych służących redukcji emisji CO₂, byłoby równoznaczne z emisją większej ilości dwutlenku węgla przy tej samej wielkości produkcji, jeśli podobne działania nie zostałyby przedsięwzięte przez inne kraje świata. Rezultaty byłyby odwrotne niż założony cel.

To stwierdzenie jest prawdziwe tym bardziej, że w wielu sektorach przemysł europejski wytwarza bardzo niewiele emisji. W tej sytuacji, zastąpienie europejskiej produkcji pozaeuropejską może doprowadzić w istocie do wyższego poziomu zanieczyszczenia. Jest tak w przypadku produkcji stali, związków chemicznych, cementu, wyrobów z gliny stosowanych w budownictwie i rafineriach ropy naftowej.

Wymagające wysokich nakładów energii gałęzie przemysłu, których globalny charakter wynika z samej ich natury, narażone są zatem na zjawisko ucieczki emisji.

Okres od roku 2013, czyli po sprzedaży na licytacji 100 procent emisji pochodzących z produkcji elektryczności oraz w trakcie stopniowej sprzedaży od 30 do 80 procent emisji pochodzących z tych branż przemysłowych, które mogą być narażone na ucieczkę emisji, przyniesie wiele znaków zapytania. Najnowsze propozycje Komisji Europejskiej potwierdzają zagrożenie ucieczką emisji w sytuacji braku międzynarodowego porozumienia w tym zakresie.

Ochrona przed ryzykiem ucieczki emisji bez penalizacji konkurencyjności europejskich producentów może przyjąć jedną z dwóch form bezpłatnych uprawnień do emisji zanieczyszczeń albo środków kompensacyjnych na granicach.

Dystrybucja bezpłatnych uprawnień do emisji jest ekwiwalentem przyznawania subsydiów, które bardzo szybko doprowadziłyby do zaburzeń w konkurencji pomiędzy producentami krajowymi a importerami.

Z drugiej strony środki kompensacyjne umieszczalyby importerów i krajowych producentów na tym samym poziomie, jeśli chodzi o emisje związków węgla, zgodnie z zaleceniami Światowej Organizacji Handlu.

Wymaga to jednak spełnienia trzech warunków:

- ▶ zdefiniowania standardów emisji w każdym sektorze, co pozwoli określić najlepszy dostępny "miks technologiczny";
- ▶ powołania do życia europejskiej agencji normalizującej, stojącej ponad stronami, której obowiązkiem byłoby wprowadzanie w życie tych standardów;
- ▶ promowania i organizacji identyfikowalności związków węgla w odniesieniu do wszystkich towarów sprzedawanych na świecie.

W tych okolicznościach porównywanie technologii lub sposobów produkcji uznanych za punkty odniesienia może stać się przedmiotem ekonomicznych, społecznych i środowiskowych definicji, łączących pojęcia konkurencyjności, wydajności energetycznej i porządnej pracy.

Badania i rozwój w zakresie niskich emisji zanieczyszczeń a rynek

Początkowo rynek uprawnień do emisji zanieczyszczeń miał finansować inwestycje w środki służące redukcji emisji dwutlenku węgla. Ani w pierwszym,

ani w drugim okresie nie udało się osiągnąć tego rezultatu z kilku powodów, spośród których najważniejszym było przyznanie zbyt wysokich kwot emisji, ale również po prostu słabe funkcjonowanie mechanizmu.

Licytacja uprawnień do emisji, której rozpoczęcie jest planowane na rok 2013, służy innym celom. Przez Państwa postrzegana jest ona przede wszystkim jako nowe źródło przychodów. Większość zebranych sum nie będzie przeznaczona tylko na walkę ze zmianami klimatycznymi: wymóg przyznawania uprawnień niskoemisyjnym inwestycjom obejmie zaledwie 20% zysków. Licytacja emisji dwutlenku węgla staje się więc źródłem dochodów dla Państw, a zatem wiąże się również z możliwością spekulacji, które wyraźnie przypominają reformę podatkową, choć nie są tym mianem określone.

Określenie minimalnej i maksymalnej ceny emisji w danym okresie umożliwiłoby zapewnienie widoczności i przewidywania, co z kolei pozwoliłoby na ograniczenie spekulacji przy jednoczesnej ochronie dochodów Państw, zwłaszcza w związku z motywowaniem i przystępowaniem do inwestycji niskowęglowych; przy czym priorytetowe znaczenie przyznaje się badaniom i rozwojowi.

Do tej pory Ulcros z branży hutniczej jest jedyną platformą technologiczną pozwalającą na ewaluację metody, którą nazywać będziemy "współpracą przed konkurencyjną na poziomie europejskim" oraz początkowych wyników po kilku latach funkcjonowania. Stworzony jako partnerstwo publiczno-prywatne Ulcros zapewnia przedsiębiorstwom przemysłowym w sektorze wsparcie podczas pierwszych działań mających na celu przejście na technologię niskowęglową, która w najbliższych latach stanie się koniecznością.

Nie wszystkie gałęzie przemysłu emitujące gazy cieplarniane połączyły wysiłki i środki w dziedzinie badań i rozwoju, potrzebnych z punktu widzenia transformacji niskowęglowej; w niektórych przypadkach z przyczyn związanych z konkurencją pomiędzy kilkoma europejskimi firmami przemysłowymi, a w innych w związku z brakiem środków i państwowej motywacji.

W konsekwencji prowadzone obecnie w wielu sektorach badania okazują się być niewystarczające. Nie wolno zapominać o podobnej do Ulcros inicjatywie, rozpoczętej niedawno w dziedzinie technologii węglowych i związanej ze stworzeniem platformy ZEP. Ogólnie jednak prowadzone działania są niewystarczające.

W jaki sposób rynek emisji może stać się wydajnym i konkurencyjnym narzędziem pozwalającym na wyjście z sytuacji patowej, w której znalazła się dziedzina badań i rozwoju i która w szybkim tempie staje się przeszkodą dla europejskiego przemysłu?

Rozwiązanie polegające na powiązaniu uprawnień do emisji z wydatkami na badania i rozwój w zakresie technologii niskowęglowych może okazać się skuteczne i konkurencyjne.

Wychwył i przechowywanie: wielosektorowa i terytorialna technologia przejściowa

Wychwył, transport i przechowywanie CO₂ uważane są obecnie za niezbędne technologie w wielu sektorach, a ich celem jest osiągnięcie zredukowania emisji CO₂ w najbliższych latach. Dotyczy to przemysłu chemicznego, rafinerii ropy naftowej, hutnictwa i produkcji cementu, a także produkcji energii z paliw kopalnych.

Jako przejściowe, poprzedzające wprowadzenie "zielonych" technologie zakładają one konstrukcję nowej regionalnej infrastruktury wspólnej dla różnych gałęzi przemysłu. W istocie, wychwył będzie zróżnicowany, w zależności od cech charakterystycznych poszczególnych gałęzi przemysłu, i pozostanie konkurencyjny, jednak transport będzie dotyczył różnych branż przemysłowych działających na danym terenie, a odpowiedzialnością za przechowywanie będą obarczone władze publiczne, przynajmniej do czasu określenia konkretnego terminu.

W związku z tym pojawia się pytanie o powiązania środków narażonych na konkurencję prywatnych środków ze środkami publicznymi.

Te strategiczne technologie wychwyłu, transportu i przechowywania związków węgla stanowią uzupełnienie rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Sprawiedliwe przekształcenia społeczne na rzecz uprzemysłowionej Europy europejskiego

Niskowęglowa polityka nie stała się do tej pory przyczyną podjęcia środków restrukturyzacyjnych, które doprowadziłyby do redukcji miejsc pracy w roku 2009 lub w latach wcześniejszych. Z drugiej strony w przyszłości perspektywa niskowęglowej gospodarki przyczyni się niewątpliwie do destabilizacji siły roboczej zatrudnionej w sektorach charakteryzujących się dużą produkcją związków węgla. Analogicznie, strategia inwestowania w rozwiązania niskoemisyjne ukształtuje zatrudnienie w przyszłości i doprowadzi do redukcji istniejących miejsc pracy.

Kwestie zatrudnienia należy zbadać z dwóch punktów widzenia:

- ▶ pierwszym jest przejście od istniejących miejsc pracy i ich cech charakterystycznych do zawodów przyszłości;
- ▶ drugim jest tworzenie miejsc pracy związane ze strategiami politycznymi w zakresie energii (źródła odnawialne), wydajności energetycznej (oszczędne pod względem zużycia energii materiały budowlane: materiały izolacyjne, pompy ciepła, kocioł kondensacyjny, regulatory termiczne), procesy przemysłowe (zmienniki prędkości, kogeneracja) lub transportu (pojazdy napędzane elektrycznie) oraz systemy *smart grid*.

Sprawiedliwa transformacja społeczna jest zarazem niezbędna, dla utrzymania konkurencyjności przemysłu europejskiego, możliwa, dzięki antycypacji przekształceń zawodowych wielu pracowników, i realna, pod warunkiem, że ramy w których będzie miała miejsce:

- ▶ uwzględnią kwestie jakości i lokalizacji miejsc pracy: o ile równowaga zatrudnienia jest pozytywna w niektórych branżach, takich jak energia odnawialna, hybrydowa i nowa infrastruktura, nie można zakładać, że te miejsca pracy powstaną w Europie i że będą one przeznaczone dla wykwalifikowanych pracowników;
- ▶ zdefiniują ramy koniecznego dialogu społecznego i socjalnego: dominująca pozycja stosowanej przez firmy logiki międzynarodowej wymaga zbudowania sił przeciwstawnych, które umożliwią demokratyzację wyborów strategicznych w kwestii zatrudnienia i społeczeństwa przyszłości. Realizacja tego celu będzie wymagała stworzenia nowych instytucji, umożliwiających

debatę i dających różnym podmiotom sposobność wypowiedzenia swoich poglądów i obrony własnych interesów, tak aby móc stworzyć porozumienie, na mocy którego działalność i zatrudnienie w przemyśle są zintegrowane z życiem regionu;

- ▶ zdefiniują miejsce władz publicznych, państwa, miast i regionów w zakresie finansowania transformacji w kontekście zatrudnienia i infrastruktury

Podstawowy wymóg rozwoju energii odnawialnej

Pośród wielu różnych źródeł energii odnawialnej za najbardziej obiecujące w zakresie zastosowania i potencjału rozwojowego należy uznać: energię wiatru (zwłaszcza przybrzeżne elektrownie wiatrowe), energię hydroelektryczną, energię słoneczną (energię słoneczną termalną, fotowoltaiczną, koncentrację energii słonecznej) oraz energię biomasy.

Europa zajmowała pozycję światowego lidera w dziedzinie energii wiatru, produkując turbiny instalacje, na długo przed tym, gdy Stany Zjednoczone przystąpiły do konstruowania wielkoskalowych instalacji w 2008 roku. Rośnie zainteresowanie przybrzeżnymi elektrowniami wiatrowymi i szacuje się, że do roku 2015 będą one wytwarzać 8,7 GW energii.

Koszty inwestycyjne na jeden gigawat (GW) energii, związane z konstruowaniem ferm wiatrowych, elektrowni hydroelektrycznych lub elektrowni słonecznych do roku 2020, mogą wydawać się wysokie, ale nie przekraczają one kosztów budowy tradycyjnych elektrowni. Szacowane koszty konstrukcji nowych elektrowni atomowych mogą być nawet wyższe i sięgać poziomu pomiędzy 4,2 a 7,6 miliarda euro na jeden GW. Niemieckie przedsiębiorstwa z branży energetycznej, to znaczy RWE oraz Vattenfall, szacują łączną wysokość inwestycji potrzebnych na realizację prototypowych instalacji służących wychytowi i przechowywaniu emisji (CCS) na 1 do 2 miliardów euro, przy wydajności pomiędzy 450 a 500 MW.

Wszystkie prognozy dowodzą wzrostu zatrudnienia związanego z odnawialnymi źródłami energii w nadchodzących dziesięcioleciach. Następstwem dużych inwestycji potrzebnych do zwiększenia wykorzystania energii odnawialnych będzie rozwój zatrudnienia w branży inżynierskiej, maszynowej i przy produkcji sprzętu oraz w innych branżach.

Przegląd branż

Sektor energetyczny: kwestia przemian zawodowych

O ile różne technologie mogą być wykorzystane do wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby budynków i transportu, o podobnej sytuacji nie możemy mówić w przypadku zastosowań przemysłowych wymagających prądu elektrycznego dużej mocy. Jest to główny powód, dla którego osiągnięcie celów europejskich związanych z redukcją emisji gazów cieplarnianych do roku 2030 koniecznie wymaga wdrożenia technologii wychwytu i przechowywania dwutlenku węgla.

Pracując w oparciu o przebadane scenariusze (DG TREN jako punkt odniesienia, DG Environment dla NSAT), wprowadzamy pewne odstępstwo zwane "Syndex NSAT", łączące tworzenie miejsc pracy w branży energii odnawialnych z rozpowszechnieniem do roku 2030 technologii wychwytu i przechowywania dwutlenku węgla.

Ewolucja miejsc pracy FTE

FTE średniorocznie 2005-2030 (w tysiącach)

	2000-2005	Punkt odniesienia	NSAT	NSAT Syndex
Stale	5	85	39	13
Stale CCS	0	0	28	79
Ropa naftowa	4	11	3	3
Energia atomowa	4	58	63	63
Gaz ziemny	67	54	64	64
Źródła odnawialne	147	191	452	452
Łącznie	227	399	650	676

Wpływ kryzysu finansowego, który ogarnął rynki światowe pod koniec roku 2008 prawdopodobnie doprowadzi do opóźnień w harmonogramie inwestycji.

Tworzenie miejsc pracy poprzez inwestycje w produkcję energii elektrycznej ma dwa główne źródła:

- ▶ miejsca pracy powstałe bezpośrednio i pośrednio oraz renowacje elektrowni ciepłych, spośród których ponad 50% zostanie poddanych przebudowie. Liczbę takich miejsc pracy szacuje się średnio na ponad 750 000 pełnych etatów rocznie w okresie pomiędzy rokiem 2005 a 2030; ogromna większość spośród nich to miejsca pracy w branży metalurgicznej, a także w transporcie i dystrybucji;
- ▶ miejsca pracy przy produkcji sprzętu, których liczba będzie zbliżona.

Z kolei w elektrowniach ciepłych (wykorzystujących węgiel i paliwa ciężkie) redukcję miejsc pracy szacuje się na około 21 000 etatów (14000 w przypadku elektrowni węglowych i 7 000 w elektrowniach wykorzystujących paliwa ciężkie), z których większość zlokalizowana jest w krajach Unii Europejskiej, gdzie węgiel pozostaje dominującym źródłem energii. Prowadzenie technologii wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla pozwoli na ograniczenie tych strat w zatrudnieniu.

Kluczową kwestią związaną z zatrudnieniem w sektorze produkcji energii jest redukcja etatów i brak możliwości jej zrekompensowania tworzeniem nowym miejsc pracy w sektorze energii odnawialnej, który wymaga zatrudnienia osób o innym przygotowaniu zawodowym i różnym statusie: operator fermy wiatrowej nie wykonuje takiego samego zawodu, co operator elektrowni ciepłej.

Zawody związane z konserwacją stały się niezbędne do zwiększenia stopnia wykorzystania wydajności i istotnego wpływu na optymalizację kosztów produkcji.

Ważne jest, by podczas tworzenia miejsc pracy związanych z inwestycjami w produkcję energii elektrycznej zwrócić jednocześnie uwagę na redukcję etatów w sektorze węgla kamiennego do roku 2030, czyli spadek liczby miejsc pracy o 74 000 (zakładając, że nic nie ulegnie zmianie), a nawet o 84000 (alternatywa NSAT powiązana ze środkami przewidzianymi w ramach wspólnotowego pakietu klimatyczno-energetycznego) w latach 2005-2030. Do tego dochodzi jeszcze redukcja miejsc pracy w sektorze produkującym sprzęt do wydobywania węgla kamiennego. Można zatem oszacować, że straty w zatrudnieniu w branży wydobywania węgla kamiennego w Europie, zgodnie ze scenariuszem związanym z europejskim pakietem klimatyczno-energetycznym, w sumie sięgną poziomu 77 000-87 000 i że w części będą one odzwierciedleniem trwających procesów restrukturyzacyjnych w przemyśle węglowym (77 000), a w części efektem "odwęglowienia" przemysłu energetycznego (10 000).

Niezależnie od kwestii ewolucji istniejących elektrowni ciepłych pojawia się pytanie o długoterminową politykę bezpieczeństwa dostaw energii w Unii Europejskiej.

Stal: transformacja technologiczna zawodowa

W zależności od źródła informacji hutnictwo stali odpowiada za 6-7% globalnych emisji CO₂, przy czym liczba ta wzrasta o 10%, jeżeli uwzględnimy emisje powstałe w procesie wydobywania oraz podczas transportu surowców.

Przemysł stalowy odpowiada za 30% emisji CO₂ wytwarzanych przez przemysł. Przewodzą w tym zakresie Chiny, gdyż są największym na świecie producentem stali, a także dlatego, że przemysł stalowy w Chinach w 90% opiera się na odlewnictwie, w którym wykorzystywany jest szeroki wachlarz technologii - od najnowocześniejszych do najbardziej nieprzemysłowych.

Do roku 2020 europejski przemysł stalowy będzie chroniony dzięki przekazywaniu bezpłatnych kwot emisyjnych, z których korzystać będą wszystkie sektory wskazane przez Komisję Europejską jako potencjalnie narażone na zjawisko ucieczki emisji, czyli te, które muszą radzić sobie z międzynarodową konkurencją i wykorzystują duże ilości energii.

W zakładach zajmujących się produkcją stali ciekłej, przy mocach produkcyjnych sięgających 200 milionów ton stali, liczba miejsc pracy zagrożonych w krótkiej perspektywie przez ucieczkę emisji szacowana jest na 175 000. Liczba ta będzie ograniczona do około 24 000-45 000 z powodów innych niż przystosowanie do zmian klimatu w okresie do roku 2020.

Europejski program Ultra-low CO₂ Steelmaking (Ulcoss, czyli Produkcja Stali o Ultra Niskiej Emisji Dwutlenku Węgla), będący sztandarowym projektem Europejskiej Platformy Technologicznej Stali (ESTEP), jest jedyną tego rodzaju inicjatywą w Europie. W ramach tego programu przeanalizowano 80 technologii, a badania wykazały możliwość wdrożenia technologii zgodnej z wymogami redukcji emisji nałożonymi na producentów: recykling gazów z wielkich pieców w połączeniu z wychwytywaniem i przechowywaniem dwutlenku węgla pozwoliłby zredukować o przynajmniej 50% emisje gazów cieplarnianych powstających przy produkcji jednej tony stali. Technologia recyklingu gazów z wielkich pieców pozwala oczekiwać wzrostu zatrudnienia wynika-

jącego bezpośrednio z przekształcenia wszystkich zakładów produkcyjnych wykorzystujących proces odlewniczy.

Zgodnie z hipotezą opracowaną przez Syndex europejski przemysł stalowy:

- ▶ skoryguje swój bilans handlowy, a tym samym zwiększy moce produkcyjne aby dotrzymać kroku konsumpcji;
- ▶ skorzysta z połączonego wzrostu w zakresie stali elektrycznej i stali stopowej.

W zakresie jakości należy uwzględnić kilka rozwiązań/ scenariuszy:

- ▶ ewolucja w stronę przemysłu procesów związanych z wykorzystaniem wielkich pieców przyniesie ogromne zmiany w sposobie pracy: tam, gdzie wspólne *know-how* zespołów było konieczne, by zapewnić pracę narzędzia, nowa technologia narzuci bardziej włączającą spójność opartą na zaawansowanych i skomputeryzowanych narzędziach pomiarowych i narzędziach kontroli;
- ▶ intensyfikacja funkcjonowania narzędzia zmierzająca w stronę większej wydajności energetycznej, dokładności i staranności standardów będzie miała wpływ polegający na nałożeniu większej presji na narzędzia i materiały, co niewątpliwie będzie oddziaływało na bezpieczeństwo pracowników.

Rafinerie ropy naftowej

W nadchodzących latach europejski przemysł petrochemiczny będzie musiał zmierzyć się z dwoma największymi wyzwaniami:

- ▶ przetwarzaniem coraz cięższych olejów przy jednoczesnym podporządkowaniu się coraz wyższym wymaganiom (w odniesieniu do produktów oraz środowiska);
- ▶ nadążeniem za rosnącą konsumpcją oleju napędowego w kontekście ogólnego spadku popytu, który powoduje straty marży rafineryjnej.

Wymogi te nałożą na rafinerie poważne ograniczenia, co znajdzie odzwierciedlenie we wzroście konsumpcji energii, a zatem również w zwiększeniu emisji CO₂.

Przemysł petrochemiczny należy do kategorii branż przemysłowych narażonych na ucieczkę emisji (ponieważ już teraz jest to branża otwarta na import), co oznacza, że do roku 2018 będzie korzystał z przyznawanych bezpłatnych

praw do emisji. Niemniej jednak wprowadzenie wartości referencyjnych pozwoli wspierać najbardziej wydajne energetycznie jednostki kosztem tych, które charakteryzują się niższą wydajnością.

Istnieje zatem ryzyko związane z narzędziami, w których poprawę wydajności energetycznej się nie inwestuje, częściowo w związku z tym, że ograniczenie to wiąże się ze słabościami właściwymi niektórym jednostkom: niskie marże, brak lokalnych rynków zbytu, efektywność energetyczna (niska w przypadku wzrostu cen ropy naftowej), brak synergii petrochemicznej, itd.

Główna krótkoterminowa dźwignia polega na upowszechnionym wykorzystaniu instalacji kogeneracyjnych, dzięki którym efektywność energetyczna może wzrosnąć o 20% do 30%. Niestety brakuje warunków umożliwiających tego rodzaju działania: wysokie koszty, niechęć właścicieli w stosunku do inwestycji długoterminowych w jednostki, które mogą zostać w międzyczasie zamknięte oraz trudności w zagwarantowaniu finansowania dla projektów tego typu.

Warunki dla rozwoju kogeneracji obejmują:

- ▶ potrzebę długoterminowych prognoz cen CO₂;
- ▶ gwarancje ze strony władz publicznych i ustawodawców, dotyczące systemu taryf gwarantowanych w odniesieniu do produkowanej energii elektrycznej;
- ▶ wsparcie finansowe przy konstruowaniu jednostek.

W dłuższej perspektywie czasowej technologia wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla reprezentuje największy potencjał pośród działań na rzecz redukcji emisji CO₂ pochodzących z przemysłu petrochemicznego. Niemniej jednak jego wdrożenie jest skomplikowane w związku ze specyfiką branży przemysłowej. Zgodnie z informacjami CONCAWE (stowarzyszenia na rzecz środowiska naturalnego, zdrowia i bezpieczeństwa w przemyśle petrochemicznym) technologie wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla nie będą gospodarczo rentowne przynajmniej co roku 2025. Naszym zdaniem możliwe jest skrócenie tego okresu, dzięki wprowadzeniu ambitnych strategii politycznych przyspieszających wdrażanie i zwiększających liczbę projektów pilotażowych i prototypowych.

W zakresie zatrudnienia szacujemy, że do roku 2020 blisko dziesięciu małym rafineriom grozi zamknięcie, co w krótkiej perspektywie jest rezultatem wpływu

kryzysu na spadek popytu oraz zmniejszenie marż, a w średniej perspektywie jest konsekwencją działań podejmowanych w celu ograniczenia zużycia paliw przez pojazdy. Może to doprowadzić do redukcji liczby miejsc pracy (bezpśrednich i pośrednich) o 6000.

Trudno oszacować, jakie mogą być straty w zatrudnieniu w latach 2020-2030, ponieważ będą one zależały od tempa wprowadzania pojazdów elektrycznych (hybrydowych lub całkowicie napędzanych energią elektryczną) oraz konkurencji firm z regionów bliskich Europie (Bliski Wschód i Afryka Północna).

Można spodziewać się, że na zatrudnienie pozytywny wpływ będzie miał rozwój technologii kogeneracji oraz wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla: wszystko będzie jednak zależało od tempa i wielkości inwestycji. Powstaną miejsca pracy przede wszystkim przy produkcji sprzętu oraz w przedsiębiorstwach zajmujących się przetwórstwem ropy naftowej, usługami inżynierskimi i projektowaniem na potrzeby przemysłu petrochemicznego, a nie w rafineriach ropy naftowej.

Przemysł chemiczny

Główne zagrożenie, przed którym stoi przemysł chemiczny, polega na tym, że przedsiębiorstwa mogą nie sprostać wyzwaniom stawianym przez procesy transformacyjne związane z głębokimi przemianami, jakie przechodzą europejskie przedsiębiorstwa z branży chemicznej w związku z globalizacją i finansjeryzacją. Obraz dodatkowo przysłania obecny kryzys. Zagrożenia związane z restrukturyzacją europejskiego przemysłu chemicznego są tym większe, że jest to branża stara, a strategie inwestycyjne i innowacyjne podmiotów gospodarczych działających w tej branży na starym kontynencie nie obejmują tych wyzwań (inwestycje wykazują tendencję spadkową i są niższe w porównaniu z inwestycjami w tę branżę w Ameryce Północnej i w Azji). Spadek zatrudnienia w całej Europie utrzymuje się (-2% rocznie w latach 1997-2007).

Regulacja za pośrednictwem samych sił rynkowych nie może okazać się skuteczna, ze względu na:

- ▶ różnorodność uwarunkowań technologicznych, społecznych i związanych z konkurencją w tej branży;
- ▶ mnogość asymetrii charakteryzująca ten przemysł;

- zróżnicowanie intensywności emisji dwutlenku węgla w zależności od kraju i regionu (i związane z tym wyzwania przekształceń w zarządzaniu i pokrywaniem kosztów na poziomie geograficznym);
- sektory lub pod sektory charakteryzujące się defensywną lub ofensywną dynamiką: wrażliwość i wystawienie na wyzwania związane z przekształceniami prowadzącymi do gospodarki niskoemisyjnej nie są takie same (co wyjaśnia trudności w zarządzaniu przekształceniami i dzieleniem się kosztami przez firmy należące do różnych sektorów w branży chemicznej);
- duże grupy oraz średnie i małe przedsiębiorstwa (trudności w zarządzaniu przekształceniami i dzieleniu się kosztami przez różne podmioty i na danym terytorium).

Złożoność i ograniczone rozumienie przemysłu chemicznego sprawiają, że konieczne będzie przeprowadzenie studiów wpływu i/lub bardziej niezawodnych ocen działania oraz wyzwań wobec zatrudnienia, związanych z przejściem na gospodarkę niskoemisyjną. Narzędzie służące analizie porównawczej (dobrze rozwinięte w przemyśle chemicznym w zakresie kryteriów technicznych, finansowych i społecznych) powinno zostać wykorzystane w nowy, ofensywny sposób, by promować ideę dialogu społecznego.

Dostępne oszacowania (McKinsey, AIE, etc.) ukazują, że europejski przemysł chemiczny dysponuje pokaźnym potencjałem w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych, szczególnie dzięki ciągłemu podnoszeniu wydajności energetycznej oraz zwiększonemu udziałowi energii pochodzącej z surowców odnawialnych. Potencjał ten będzie wymagał wysokich inwestycji, ale w zamian oferuje niebagatelne korzyści (oszczędności w zakresie kosztów operacyjnych, szczególnie za sprawą ciągłych starań zmierzających do redukcji stopnia wykorzystania energii, rozwoju nowych rynków i nowych modeli gospodarczych opartych na alternatywnych źródłach, niekonkurujących z rolnictwem, itd.), które należałoby promować pod warunkiem, że można udowodnić istotne oszczędności w całym cyklu życiowym produktu.

Rozwój produktów i technologii niskoemisyjnych w europejskim przemyśle chemicznym może być bodźcem do wzmożonej współpracy sektorowej (w zakresie badań i rozwoju oraz szkoleń zawodowych) nad stworzeniem wspólnego dla branży chemicznej podejścia które, w konsekwencji fragmentacji finansjeryzacji tego przemysłu wyraźnie się rozmyło.

Pojawienie się nowych kompetencji wymaganych w zrównoważonym przemyśle chemicznym oraz zarządzanie transformacją z tradycyjnego do zrównoważonego przemysłu chemicznego to największe wyzwania dla zatrudnienia. Powołanie do życia funduszu strukturalnego organizującego i/lub zapewniającego wsparcie temu dwoistemu ruchowi mogłoby stanowić odpowiedź polityczną, pod warunkiem, że zdefiniowano by warunki wdrożenia, pomocy i wsparcia, które są wystarczająco wyraziste i sprawdzalne (głównie przez partnerów społecznych i związki zawodowe).

Szkło

Przemysł szklarski jest przemysłem pośrednim (80% produkcji jest przewidziana na potrzeby innych gałęzi przemysłu w Europie), którego wytwory można porównać do towarów (substancji masowych znajdujących się w obrocie na giełdzie towarowej). Jest to niezwykle zróżnicowany przemysł, zarówno pod względem produktów, jak i technologii. Aż 75% produkcji tego przemysłu (na poziomie europejskim) stanowi szkło gospodarcze i opakowaniowe (50%) oraz szkło płaskie (22-25%). Przemysł ten opiera się przede wszystkim na działalności regionalnej, zarówno w przypadku produkcji szkła płaskiego, jak i większości produkcji szkła gospodarczego i opakowaniowego. W przypadku pewnych segmentów, w których produkcja jest mniejsza, obszar działalności gospodarczej jest częściej globalny (na przykład szkło opakowaniowe na potrzeby towarów konsumpcyjnych, włókno szklane, etc). Inne przechodzą obecnie transformację od gospodarki regionalnej do globalnej, wśród nich produkcja szkła stołowego (szkło na użytek domowy) oraz szkła płaskiego na potrzeby przemysłu motoryzacyjnego (szkło oryginalne, a w szczególności szkło do produkcji części zamiennych), na które niebagatelny wpływ miało zjawisko przenoszenia zakładów przemysłu motoryzacyjnego.

Produkcja szkła odpowiada za wytwarzanie 1 % gazów cieplarnianych, choć zakłady produkcyjne tej branży stanowią 4% wszystkich zakładów przemysłowych i zatrudniają 196 000 pracowników. Jest to wymagający dużych nakładów energetycznych przemysł, odpowiedzialny za zanieczyszczenia atmosferyczne: są to jednocześnie dwa główne wyzwania stojące przed tą branżą. Przemysł szklarski posiada potencjał, który pozwoli poprawić jego wydajność energetyczną i wpływ na środowisko naturalne. Wykorzystanie tego potencjału może ulec spowolnieniu w konsekwencji pewnych strategii przyjętych przez podmioty tworzące oligopole w każdym z podsektorów (szkło płaskie, szkło

opakowaniowe, włókno szklane, szkło stołowe, itd.). Aktywizm tych podmiotów pozwolił zrozumieć, że przemysł szklarski jest narażony na ucieczkę energii. To z kolei umożliwi uzyskanie bezpłatnych kwot emisji po roku 2012, ustalonych na podstawie benchmarkingu (analizy porównawczej). Przejście do gospodarki niskowęglowej daje przemysłowi szklarskiemu niepowtarzalną szansę, szczególnie w sektorze budowlanym ("inteligentne" szkło z punktu widzenia izolacji i oszczędności energii) oraz w sektorze motoryzacyjnym. Przemysł szklarski nie jest jednym z największych trucicieli przemysłowych; niemniej jednak przetop szkła jest procesem przeprowadzanym w wysokiej temperaturze, a zatem źródłem zanieczyszczeń atmosfery. Głównymi składnikami gazów powstających w procesie przetopu szkła są związki wytwarzane w procesie spalania, to znaczy NO_x, SO_x oraz pyły. Procesy produkcyjne przemysłu szklarskiego są również energochłonne.

Strategie inwestycyjne przemysłu szklarskiego dają pierwszeństwo rozwojowi mocy produkcyjnych poza strefami rozwiniętymi oraz usprawnieniu w nich produkcji. Wdrażane strategie koncentrują się raczej na dostępie do nowych rynków niż na przenoszeniu produkcji, ponieważ rynki szkła mają zazwyczaj charakter regionalny. Dotyczy to większości produkcji szkła płaskiego i szkła opakowaniowego, które w sumie stanowią niemal trzy czwarte całej produkcji szkła w Europie. Kilka segmentów produkcyjnych (szkło stołowe, szkło zbrojone, opakowania szklane na rynek masowy, etc.) jest narażonych na konkurencję spoza Europy. Kryzys nie spowodował zmian podstawowych tendencji strategicznych.

Zmiany klimatyczne stanowią raczej szansę niż zagrożenie dla przemysłu szklarskiego. Kilka obszarów jego zastosowania odczuło pozytywny wpływ wyzwania, jakim jest przejście na gospodarkę niskoemisyjną. Najbardziej dotyczy to produkcji szkła płaskiego, którego zastosowanie w budownictwie jest szczególnie pożądane z punktu widzenia poprawy wydajności energetycznej (szkło typu low-e, izolacja, itd.). Tyczy się to również zastosowania szkła w przemyśle motoryzacyjnym (zmniejszenie ciężaru i ograniczenie zużycia), a także zastosowań specjalistycznych (szkło fotowoltaiczne, panele słoneczne). W przypadku sektora włókna szklanego pośredni nań wpływ ma rozwój pewnych zastosowań związanych z energią (fermy wiatrowe).

Źródłem nowych miejsc pracy jest nie tylko rozwój produkcji szkła płaskiego (wymagający dużych nakładów finansowych sektor, w którym w Europie zatrudnionych jest 16 000 osób), ale też jego przetwórstwo (około 100 000

pracowników), zatrudnione w małych i średnich przedsiębiorstwach, spośród których sporą część stanowią filie wielkich grup przemysłowych, zwłaszcza w przypadku zastosowań w budownictwie niskoenergetycznym.

Cement

W 2006 roku przemysł cementowy w 27 Państwach Członkowskich Unii Europejskiej produkował średnio 0,8 tony CO₂ na tonę cementu. Tym samym branża ta jest odpowiedzialna za 2,5-3% wszystkich emisji CO₂ w Unii Europejskiej. Przemysł cementowy zatrudnia około 40 000 pracowników.

Ten poziom emisji sprawia, że europejski przemysł cementowy jest jednym z sektorów bezpośrednio zagrożonych ograniczeniami emisyjnymi, jeśli zostaną one rozłożone nierównomiernie pomiędzy europejskimi producentami i importerami. Aby wyjść z alternatywy zakładającej "niedostateczne wysiłki, by ograniczyć emisje" lub "przenoszenie produkcji", mechanizm rekompensat z tytułu ucieczki emisji może okazać się skutecznym rozwiązaniem dla krajów, w których nie obowiązują ograniczenia emisji, co pozwala na utrzymanie zatrudnienia przy jednoczesnym wspieraniu działań służących redukcji emisji.

Zalecenia służące optymalizacji alternatyw dla scenariusza BAU (*business as usual*, czyli kontynuacja obecnych trendów) do lat 2020 i 2030 oraz dla europejskiej polityki przemysłowej w odniesieniu do cementu mogą objąć:

- ▶ kontynuację obecnie prowadzonych wysiłków (zmniejszenie wykorzystania klinkieru cementowego, większe wykorzystanie paliw alternatywnych, transformacja w stronę procesu suchego);
- ▶ stymulowanie badań i rozwoju oraz europejskich projektów pilotażowych i prototypowych w zakresie nowych procesów (cement bezklinkierowy, nowe spoiwa, cement ekologiczny, itd.) poprzez przekazywanie nowych bodźców napędzających współpracę pomiędzy podmiotami działającymi w sektorze;
- ▶ zaangażowanie branży cementowej w europejskie projekty związane z badaniami i rozwojem oraz projektami prototypowymi i demonstracyjnymi w zakresie wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla, realizowanymi w innych sektorach (producenci energii elektrycznej ze źródeł kopalnych, metalurgia stali, petrochemia, itd.);
- ▶ mobilizacja wszystkich podmiotów w łańcuchu decyzyjnym (przemysł, administracja, przywódcy polityczni) do ustanowienia standardów w kwestii

- składu cementu, których brak utrudnia opracowywanie nowych procesów;
- ▶ wprowadzenie mechanizmu rekompensat z tytułu transgranicznego przepływu energii w stosunku do towarów importowanych, które nie są poddane ograniczeniom emisji dwutlenku węgla przed zawarciem globalnego porozumienia sektorowego (negocjacje na ten temat rozpoczęły się z inicjatywy Światowej Rady Biznesu na rzecz Zrównoważonego rozwoju - WBCSD);
- ▶ rozwój planów i narzędzi sektorowych na rzecz przyszłościowego zarządzania miejscami pracy i umiejętnościami związanymi z nowymi procesami i produktami;
- ▶ odpowiednie programy szkoleniowe dla kierownictwa i pracowników grup działających w sektorze cementowym, a także dla tych związanych z sektorem przedsięwzięć konsumenckich (BPW) oraz jednostkami prywatnymi.

Aluminium

Podobnie jak wszystkie metale nieżelazne hutnictwo aluminium nie jest jedną z branż objętych pierwszą fazą zastosowania postanowień Protokołu z Kioto, a przynajmniej nie bezpośrednio. Pierwszym powodem jest niski poziom emisji gazów cieplarnianych powstających podczas produkcji metali nieżelaznych: udział emisji CO₂ powstających w tym sektorze ocenia się na 3% wszystkich emisji przemysłowych, to znaczy nieco więcej niż 0,5% emisji globalnych. Łącznie produkcja tony aluminium wiąże się z emisją odpowiednika 5,2 ton CO₂. Od roku 2013 włączenie bezpośrednich CO₂ oraz gazów fluorowanych sprawia, że produkcja aluminium w Europie trafia na nową pozycję.

Pośrednio, producenci aluminium - podobnie jak inni producenci energochłonnych metali nieżelaznych - również odczuwają przenoszenie przez producentów energii elektrycznej kosztów emisji CO₂ na ceny energii.

Podwyżka cen energii, związana częściowo z cenami CO₂, może doprowadzić do istotnej zmiany konkurencyjności tego sektora w Europie w związku z jednoczesnym wystąpieniem dwóch zjawisk:

- ▶ w ciągu najbliższych pięciu lat renegocjowana będzie ponad połowa długoterminowych umów na dostawy taniej energii elektrycznej producentom aluminium;
- ▶ począwszy od roku 2013, producenci energii elektrycznej będą musieli nabywać 100% swoich praw do emisji na licytacji, zgodnie z zasadami przy-

jętymi w Europie w 2008 roku; decyzja ta uzasadniona jest możliwością przeniesienia kosztów emisji CO₂ na cenę sprzedaży.

Sytuację w roku 2009 trudno porównać z postęпами, jakie zaobserwowano w ostatnich latach, ponieważ liczne przestoje w produkcji doprowadziły do obniżenia globalnego poziomu produkcji aluminium o 15-20%, czyniąc mniej konkurencyjnych producentów bardziej narażonymi na zmiany sytuacji na rynku. Dotyczy to zwłaszcza tych producentów, którzy mają dostęp do mniej korzystnego miks energetycznego. Dzięki charakteryzującej ją trwałości energia wodna oferuje decydującą przewagę konkurencyjną w tej branży przemysłowej.

Przy produkcji (od boksytów do aluminium) zatrudnionych jest około 35 000 pracowników, natomiast 275 000 osób zatrudnionych jest przy przetwórstwie aluminium w Europie.

Naszym zdaniem, aby chronić przemysł poważnie zagrożony utratą konkurencyjności, należy skoncentrować się przede wszystkim na dwóch wymiarach. Utrata konkurencyjności tej branży w Europie wpłynęłaby bardzo negatywnie na zatrudnienie w Europie. Niezwykle istotne jest:

- ▶ rozwiązanie kwestii dostępu do energii elektrycznej za konkurencyjną cenę poprzez dostęp do źródeł dedykowanych, ponieważ zastosowanie środków służących liberalizacji nie doprowadziło do zagwarantowania konkurencyjnych cen energii elektrycznej;
- ▶ wspieranie rozwiązań technicznych redukujących emisje CO₂ i gazów fluorowanych poprzez rozwój badań przed konkurencyjnych: przykład anody inercyjnej wykorzystywanej w części projektów badawczych zdaje obiecujący na krótką metę.

Słabość europejskich producentów w porównaniu z gigantami światowymi jest największym utrudnieniem, choć nie wydaje się, by miało ono znaczenie decydujące.

Przemysł motoryzacyjny

Przemysł motoryzacyjny należy do najważniejszych w Europie branż przemysłowych i stanowi jeden z filarów europejskiej produkcji przemysłowej. Udział

europejskiego przemysłu motoryzacyjnego w globalnej produkcji motoryzacyjnej wynosi 31,8%.

Jak podaje **Europejskie** Stowarzyszenie Producentów Pojazdów (ACEA), w europejskim przemyśle motoryzacyjnym i produkcji komponentów jest zatrudnionych około 12 milionów osób, w tym około 2,3 miliona bezpośrednio przy produkcji pojazdów (dane z 2007 roku) oraz 10 milionów przy produkcji komponentów.

Cel, jakim jest redukcja emisji CO₂ w przemyśle motoryzacyjnym, dotyczy dwóch aspektów: redukcji CO₂ wytwarzanego przez samochody osobowe i pojazdy komercyjne w obiegu oraz redukcji emisji CO₂ wynikających z procesu produkcyjnego pojazdów.

W roku 2008 nowe pojazdy wytwarzały średnio 154 g CO₂ na kilometr. W 1995 roku tylko 3% nowych pojazdów emitowało mniej niż 140 g CO₂ na kilometr, w porównaniu z 42% dzisiaj.

W grudniu 2008 roku Parlament Europejski i Rada przyjęły nowe przepisy dotyczące poziomu emisji pochodzących z samochodów osobowych. Do roku 2012 ponad 65% nowo zarejestrowanych pojazdów będzie wytwarzać średnio zaledwie 130 g CO₂ na kilometr. Do roku 2015 wszystkie nowo rejestrowane pojazdy będą musiały spełnić ten wymóg, co będzie możliwe dzięki rozwojowi skutecznych technologii.

Przemysł motoryzacyjny mocno ucierpiał wskutek kryzysu finansowego i recesji w drugiej połowie 2008 roku. Większość ekspertów liczy na wzrost ilości pojazdów hybrydowych na rynku w ciągu najbliższych lat.

W związku z tym prognozy dotyczące ewolucji emisji CO₂ do roku 2030 wykazują znaczne różnice. Wynika to przede wszystkim z różnych hipotez dotyczących udziału pojazdów hybrydowych i napędzanych elektrycznie oraz ogólnej liczby pojazdów.

W oparciu o różne prognozy opracowywane w sektorze, powstały trzy hipotezy dotyczące lat 2015, 2020, 2025 i 2030. Każda z nich odpowiada stopniowi penetracji rynku przez pojazdy hybrydowe i napędzane elektrycznie: hipoteza niska, średnia i wysoka.

Wpływ na zatrudnienie w sektorze produkcji silników pozostałby ograniczony w Europie do roku 2030, w przypadku niskiego udziału pojazdów napędzanych wyłącznie energią elektryczną oraz w związku z przechodzeniem na pojazdy hybrydowe; co gwarantuje wykorzystanie silników tradycyjnych w dużej ilości pojazdów w przyszłości.

Do roku 2030 straty związane z zastępowaniem konwencjonalnych silników będą wynosiły, zgodnie z tymi trzema hipotezami, od 17 000 do 34 000 miejsc pracy. Wzrost zatrudnienia mógłby zrekompensować te straty, sięgając poziomu 80000-160000 miejsc pracy, w zależności od przyjętej hipotezy.

Kompromis z branżą motoryzacyjną dotyczący dyrektywy o emisjach pochodzących z furgonetek (130 g CO₂ / km) zostanie poddany niezwłocznej rewizji, przewidującej ograniczenie tej wielkości do proponowanych przez Komisję Europejską 95 g CO₂ na kilometr. Uczynienie silników spalinowych czystszyimi wymagać będzie większego wysiłku, co zaleca w Europie sieć T&E. Wyznaczone cele to 80 g CO₂ / km do roku 2020 oraz 60 g do roku 2025.

Osiągnięcie tego celu wymagać będzie wzmocnienia platform technologicznych funkcjonujących na poziomie europejskim, a także współpracy pomiędzy branżami przemysłowymi oraz ośrodkami zajmującymi się badaniami i rozwojem.

W procesach hybrydyzacji Europa pozostaje daleko w tyle za Japonią i powinna podwoić wysiłki, jeżeli ma ambicję dotrzymania kroku w produkcji pojazdów elektrycznych tak silnym przemysłem motoryzacyjnym, jak chiński. Bez silnego podmiotu przemysłowego produkującego akumulatory poziom zatrudnienia prognozowany w sektorze motoryzacyjnym może okazać się niemożliwy do osiągnięcia.

Mineralne materiały izolacyjne

Zatrudnienie w przemyśle ceramiki budowlanej sięga 84 300 osób pracujących wokoło 3 000 przedsiębiorstw.

Produkcja wszystkich materiałów ucierpiała w wyniku kryzysu, który ogarnął świat w drugiej połowie 2008 roku, oraz związanej z tym recesji:

- ▶ w odpowiedzi na nagły spadek sprzedaży większość producentów mate-

riałów mineralnych ograniczyło swoje moce produkcyjne zamykając zakłady (Saint-Gobain w Irlandii, Ursal na Węgrzech, etc.) i/lub dokonując redukcji zatrudnienia (niepewnego i wewnętrznego);

- ▶ zwiększenie tempa spadku produkcji w przemyśle ceramiki budowlanej w drugiej połowie 2008 roku.

Według danych Eurima¹ wpływ na zatrudnienie, w tym na zatrudnienie w branży budowlanej, wynosi od około 220 000 (dyrektywa EPBD w sprawie poprawy efektywności energetycznej budynków) do 550 000 etatów (EPBD znowelizowana).

Szacuje się, że potencjał tworzenia nowych miejsc pracy spadł do 2,5-20%, co odpowiada liczbie 1 000-8000 etatów, w przypadku produkcji materiałów izolacyjnych (w przypadku dyrektywy EPBD i znowelizowanej dyrektywy EPBD, której przepisy obejmują wszystkie rodzaje budynków).

W trzeciej fazie realizacji mechanizmu ETS produkty terakotowe nie korzystają z ochrony zwanej "ucieczką emisji", w przeciwieństwie do materiałów betonowych i materiałów izolacyjnych pochodzenia mineralnego.

Środki produkcji

W roku 2006 w UE-27 działało 164 000 przedsiębiorstw z branż maszynowej i produkcji sprzętu. Zatrudniały one 3,7 miliona osób.

Produkcja maszyn i sprzętu, generująca rocznie 50% wartości dodanej, nadal odgrywa kluczową rolę na rynkach w zakresie wydajności energetycznej i technologii związanej z ochroną środowiska naturalnego.

Udział usług nieustannie rośnie.

Hipotezy, na których opiera się prognozowany potencjał zatrudnienia, przedstawiają się następująco:

¹ Obliczony wpływ jest obecnie ograniczony do produkcji pojazdów (bezpośrednie miejsca pracy, w tym przy produkcji części) i nie obejmuje potencjalnego wpływu na produkcję komponentów i sprzedaż (*upstream i downstream*) w sektorze.

- ▶ Niemcy (czołowy europejski producent w branży maszynowej i inżynierskiej) utrzymają do roku 2020 swój 35-procentowy udział wartości dodanej. Współczynnik ten będzie miał zastosowanie w odniesieniu do całej UE-27;
- ▶ Wydajność siły roboczej będzie rosła w tempie 3% rocznie (średnia dla wszystkich sektorów);
- ▶ Nie nastąpi zakrojone na szeroką skalę przenoszenie produkcji do krajów poza Unią Europejską. Udział importu w inwestycjach w produkcję komponentów w obu sektorach pozostanie bez zmian.

Zgodnie z wynikami badań McKinseya *Lead Market "Energy Efficiency"* rynek produktów oferujących innowacyjne rozwiązania w zakresie zużycia lub przekształcania energii będzie wzrastał w tempie 13% rocznie w latach 2008-2020. Obejmuje on szeroki wachlarz obszarów działania i możliwości rozwoju dla przemysłu maszynowego oraz produkcji sprzętu i urządzeń elektrycznych.

Przy założeniu, że pozycja przemysłu europejskiego na rynku światowym nie zmieni się i że istnieją warunki pozwalające na zwiększenie wydajności siły roboczej i większą integrację regionalną, do roku 2020 w branży maszynowej i sprzętu elektrycznego powstanie około 670000 dodatkowych miejsc pracy, w tym dwie trzecie w sektorze technologii i sprzętu do produkcji energii elektrycznej.

Wzrost zatrudnienia wynikający z intensywnego i międzysektorowego podziału pracy może sięgnąć 250000 dodatkowych miejsc pracy, ze wsparciem w postaci inwestycji w produkcję komponentów tego sektora oraz sektora usług, to jest potencjalnie 900000 nowych miejsc pracy.

2.2. Wpływ europejskiego sektora "czystego" węgla na trzy filary zrównoważonego rozwoju

Technologie zrównoważonego wykorzystania węgla muszą opierać się na optymalnym "miksie" technologii czystego węgla - zaawansowanej technologii bloku gazowo-parowego ze zintegrowanym zgazowaniem paliwa (zaawansowany IGCC), cyklu ultrakrytycznym, skojarzonej gospodarce energetycznej (CHP) z technologiami wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla (CCS). Wdrożenie tych technologii umożliwi eliminację 90-100% emisji CO₂ pochodzących z elektrowni wykorzystujących paliwa kopalne. Zakłada się przy tym znaczny wzrost nakładów na finansowanie badań, co umożliwi przygotowanie projektów pilotażowych na poziomie europejskim i krajowym.

W zakresie CCS Unia Europejska wyznaczyła sobie za cel stworzenie i uruchomienie do roku 2015 10-12 instalacji, co wiąże się z dodatkowymi kosztami rzędu 7-12 miliardów euro (9,3 miliarda euro według Eurelectric). Lista wybranych projektów zostanie opublikowana w połowie roku 2010.

Równocześnie należy zaprojektować i wdrożyć instrumenty i mechanizmy służące zarządzaniu siłą roboczą i umiejętnościami związanymi z łańcuchem wartości technologii węgla połączonym z CCS w celu ułatwienia przemian społecznych i zawodowych. W istocie, platforma ETP-ZEP nie uwzględnia kwestii społecznych i zawodowych,

Europejska platforma technologiczna ZEP, łącząca technologie niskoemisyjne w produkcji energii elektrycznej na bazie węgla, będzie musiała uwzględnić organizacje związkowe w swoim systemie rządzenia oraz wziąć pod uwagę ich oceny i propozycje w pracach grup zadaniowych.

Pozytywne konsekwencje dla przemysłu europejskiego są związane przede wszystkim z inwestycjami w przebudowę elektrowni węglowych w sposób uwzględniający technologię CCS. Scenariusz Syndex, który jest pewną

wersją scenariusza NSAT, zawiera hipotezy dotyczące wdrożenia platformy ZEP, tzn. 80 GW do roku 2030 (24 w NSAT). Według tego scenariusza do roku 2030 powstawać będzie 79 000 etatów rocznie w przy produkcji sprzętu. Jeśli chodzi o obsługę elektrowni i konserwację instalacji CCS, pozytywny wpływ oznaczałby wzrost liczby miejsc pracy o 13000 rocznie do 2020, do 31 000 w roku 2030 (+ od 6 000 do 15 000 przy konserwacji).

Liczba miejsc pracy w przemyśle produkującym sprzęt sięgnęłaby łącznie poziomu 834 000 do roku 2030, przy czym ich podział byłby uzależniony od kwalifikacji i etapów w łańcuchu wartości: produkcja, inżynieria oraz badania i rozwój, sprzęt instalacyjny oraz inżynieria cywilna.

Technologie czystego węgla i CCS będą nowatorskie i będą wymagały dużych nakładów kapitałowych. Ich wdrożenie będzie wymagało nowych kwalifikacji i umiejętności na niezwykle wysokim poziomie. Aby zilustrować skalę zjawiska, stwierdzono, że w Wielkiej Brytanii doprowadzi to do powstania nowej branży przemysłu, o rozmiarach porównywalnych z rozmiarami przemysłu petrochemicznego. Wyjaśnia to potrzebę wdrożenia zaawansowanych programów szkoleniowych na nieznaną dotąd skalę i doskonalenia kwalifikacji, w przeciwnym bowiem razie stworzenie tej nowej branży przemysłowej nie będzie możliwe i w efekcie może wymknąć się z rąk przemysłowi europejskiemu.

Badania przeprowadzone w trzech krajach, to znaczy w Niemczech, Polsce i Wielkiej Brytanii, ukazują, że realizacja projektów CCS na wielką skalę musi spełniać pewne wymogi na poziomie lokalnym w zakresie regulacji prawnych, finansowania i akceptacji społecznej.

Węgiel W Polsce - główne wyzwania energetyczne i społeczne

Wydobycie węgla jest sektorem o kluczowym znaczeniu dla polskiej gospodarki, ponieważ ponad 95% energii elektrycznej wytwarzane jest w wyniku spalania węgla. Ogromne zasoby węgla gwarantują bezpieczeństwo energetyczne kraju, a także stosunkowo niskie ceny energii.

Polski sektor energetyczny już niedługo będzie jednak musiał stawić czoła niebagatelnyim wyzwaniom: sprostać zobowiązaniom wynikającym z pakietu

"klimat-energia", szczególnie w zakresie emisji gazów cieplarnianych, oraz potrzebie modernizacji sprzętu służącego do wytwarzania energii, który w 60% jest przestarzały, a także dalszemu rozwojowi sprzętu w celu zaspokajania rosnących potrzeb energetycznych.

Przyjęta w odpowiedzi na tę kwestię strategia energetyczna Polski kładzie mocny nacisk na rozwój energii odnawialnej i energii atomowej. Ponad połowa energii elektrycznej produkowanej w Polsce do roku 2030 będzie nadal oparta na węglu, chociaż nie planuje się zastosowania na szeroką skalę technologii czystego węgla (IGCC, CCS, Oxyfuel). Z drugiej strony poszczególni producenci energii muszą polegać przede wszystkim na technologiach cyklu supekrytycznego i ultrakrytycznego, głównie ze względów finansowych.

Wydajność w polskim sektorze produkcji energii nie jest wysoka w porównaniu ze standardami obowiązującymi w krajach Europy Zachodniej, więc zgodnie z prognozami można spodziewać się redukcji zatrudnienia w elektrowniach o połowę (od ponad 30000 obecnie do około 14000 pracowników w 2030 roku). Jednocześnie spadek udziału węgla w produkcji energii oraz rosnąca wydajność elektrowni węglowych mają doprowadzić do spadku popytu na węgiel kamienny i węgiel brunatny, a co za tym idzie do redukcji miejsc pracy w sektorze wydobywczym.

Redukcja zatrudnienia w dużej mierze będzie zrekompensowana powstaniem nowych miejsc pracy w sektorze związanym z unowocześnianiem sprzętu służącego do produkcji energii (producenci sprzętu, inżynieria cywilna i inni). Szacuje się, że proces ten może doprowadzić do powstania około 26 000 miejsc pracy rocznie w okresie do roku 2030. Niemniej jednak trudno jest określić, jaki procent tych miejsc pracy powstanie w Polsce, ile z nich znajdzie się w innych krajach. Będzie to w dużej mierze zależało od zdolności polskiego rządu do rozwinięcia przejrzystej polityki przemysłowej, która będzie w stanie wspierać lokalny rozwój zatrudnienia w tych sektorach.

Wielka Brytania: polityka przemysłowa czystego węgla

Węgiel stanowi kluczowy element bezpieczeństwa energetycznego kraju. Celem Wielkiej Brytanii jako kraju wydobywającego węgiel jest stabilizacja produkcji i zagwarantowanie bezpieczeństwa importu.

Niezwykle ambitne założenia dotyczące redukcji emisji CO₂ (produkcja energii elektrycznej bez wytwarzania dwutlenku węgla do roku 2030) oraz organizacja ram prawnych oferują interesujące z punktu widzenia CCS perspektywy na przyszłość.

Wielka Brytania, dysponująca istotną przewagą w zakresie wdrażania technologii CCS (przemysł obecny na całej długości łańcucha wartości oraz duże możliwości przechowywania) pragnie przejąć rolę lidera w rozwoju tych technologii, a zatem także w tworzeniu nowych miejsc pracy. Aby tego dokonać, rząd planuje budowę czterech komercyjnych (300 MW) prototypów, podczas gdy przedstawiciele przemysłu i związki zawodowe opowiadają się raczej za realizacją takich projektów we wszystkich elektrowniach.

Jeśli chodzi o zatrudnienia, prognozuje się, że budowa czterech prototypów doprowadzi do powstania 8 000 miejsc pracy w latach 2010-2020, natomiast ogólne wprowadzenie technologii CCS we wszystkich elektrowniach w latach 2020-2030 będzie związane z powstawaniem 17 000 nowych miejsc pracy rocznie.

Uwzględniając możliwości stworzone przez eksport prowadzony przez brytyjskie przedsiębiorstwa, rząd ocenia potencjał zatrudnienia w okresie do roku 2030 na 30 000-60 000 miejsc pracy rocznie.

Stworzenie sieci transportowej do przesyłania CO₂ oraz zarządzanie jego przechowywaniem (na potrzeby emisji pochodzących z elektrowni węglowych, a także z innych zakładów przemysłowych) może pozwolić na stworzenie 20 000 nowych miejsc pracy rocznie przez dziesięć lat przy budowie i 10 000 przy zarządzaniu operacyjnym.

Tymczasem, biorąc pod uwagę liczne wyzwania stojące przed brytyjskim sektorem energetycznym, firmy mogą napotkać trudności w procesie rekrutacyjnym oraz podczas szkoleń personelu. W tym przypadku wszystkie technologie narażone są na spadek działalności, co może niekorzystnie odbić się na rozwoju technologii CCS, czyniąc ją mniej atrakcyjną niż energia atomowa lub pochodząca ze źródeł odnawialnych. Spodziewane są deficyty w takich dziedzinach, jak nauki ścisłe, technologia, inżynieria i matematyka, choć niewykluczone, że również na stanowiskach kierowniczych, które ułatwiają zmiany w kulturze i funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.

Uważa się, że główną trudnością związaną z wdrażaniem technologii CCS jest negatywny obraz wykorzystania węgla (stary i zanieczyszczający sposób produkcji energii), co powoduje niechęć do nowych konstrukcji. Większość podmiotów (producenci elektryczności, sprzętu, władze publiczne) rozumie, że informowanie opinii publicznej o tych technologiach będzie wymagało nie lada wysiłku.

Niemcy: technologia czystego węgla i związane z nią perspektywy dla zatrudnienia

Debata publiczna na temat technologii czystego węgla w Niemczech (CCS) rozpoczęła się na przełomie 2003/2004 roku. Dopiero niedawno, w 2008 roku, Vattenfall otworzył we wschodnich Niemczech "Schwarze Pumpe", pierwszą elektrownię pilotażową wykorzystującą technologię CCS, dysponującą mocą 30 MW. Inne pilotażowe programy CCS znajdują się obecnie w na etapie planowania i będą obsługiwane przez RWE lub Vattenfall.

Sytuacja niemieckiego sektora energetycznego w 2007 roku charakteryzowała się niemal 47-procentowym udziałem energii produkowanej w oparciu o węgiel brunatny i węgiel kamienny²; podjęto decyzję o stopniowym wycofaniu się z produkcji energii w elektrowniach atomowych. W związku z tym wszystkie scenariusze dotyczące przyszłego miksu energetycznego w Niemczech uwzględniają węgiel jako istotne źródło energii. Rząd niemiecki oraz najwięksi dostawcy energii postrzegają CCS jako technologię przejściową pozwalającą na skuteczne ograniczanie emisji CO₂ w elektrowniach węglowych i uczynienie węgla "czystszy".

Głównymi celami badania była ocena wpływu zastosowania technologii CCS na zatrudnienie w Niemczech. Zgodnie z dwoma różnymi scenariuszami opracowanymi przez Prognos szybkie wprowadzenie technologii CCS przyniesie wzrost zatrudnienia w Niemczech o 76000 miejsc pracy w scenariuszu nr 1, oraz 102 000 miejsc pracy w scenariuszu nr 2.

² Niemiecki "miks energetyczny" w roku 2007: 23,8% węgiel brunatny, 22,8% węgiel kamienny, 22,1% energia atomowa, 12% gaz ziemny, 14% energia ze źródeł odnawialnych, 6,3% inne źródła energii

Rząd niemiecki, związki zawodowe i przemysł są przychylni idei szybkiego wprowadzenia technologii CCS, chociaż opinia publiczna posiada na temat tej technologii szczątkowe informacje. Niemieckie związki zawodowe, IG Metal, IG BCE i ver.di wspierają programy badań i rozwoju dotyczącego CCS w Niemczech i uważają technologię CCS za rozwiązanie pozwalające uczynić węgiel "czystszym" źródłem energii. Jednocześnie zakładają, że CCS może zapobiec przenoszeniu zakładów przemysłowych należących do wysokoenergetycznych sektorów przemysłu z Niemiec i prognozują potencjalnie pozytywny wpływ wprowadzenia tych technologii na zatrudnienie.

Trwająca obecnie w Niemczech debata na temat technologii CCS zyskała zainteresowanie ze strony opinii publicznej, kiedy debatowano nad ustawą o wychwytywaniu, transporcie i stałym przechowywaniu dwutlenku węgla, która miała być przedmiotem głosowania w niemieckim Bundestagu 19 czerwca 2009 roku. Niemniej jednak, w związku z odrzuceniem przez społeczeństwo idei przechowywania CO₂ oraz rosnącymi naciskami na politycznych interesariuszy w Schleswig-Holstein, przyjęcie ustawy zostało przesunięte i będzie ona przedmiotem dyskusji nowego rządu niemieckiego począwszy od października 2009.

Wprowadzenie w Niemczech technologii czystego węgla związane jest z trzema niewiadomymi. Pierwszym problemem jest brak akceptacji technologii czystego węgla ze strony opinii publicznej. Drugi wiąże się z nieprecyzyjnymi ramami politycznymi, które znieść można wyłącznie wprowadzeniem nowej ustawy. Trzeci problem wynika z kosztów związanych z wprowadzeniem technologii CCS. Do tej pory nie ma jasnej decyzji co do tego, kto pokryje dodatkowe koszty. W Niemczech koszt związany ze skonstruowaniem nowej elektrowni wyposażonej w technologie CCS lub wyposażenie w nie starych szacuje się na 500 milionów do 2 miliardów euro na elektrownię. Ponadto koszty związane z wychwytywaniem, transportem i przechowywaniem CO₂ szacuje się na 30 euro/tonę CO₂ w przypadku węgla brunatnego oraz 48 euro/tonę CO₂ w przypadku węgla kamiennego w nowych elektrowniach z CCS. Wszystko to wskazuje, że mogą wzrosnąć koszty produkcji energii, co może wpłynąć również na ceny energii w Niemczech.

Stworzenie nowej Europejskiej Platformy Technicznej jest istotnym czynnikiem. Technologie CCS mogą być realne z gospodarczego punktu widzenia, jeżeli koszty certyfikatów CO₂ odpowiadają kosztom wychwytywania, transportu i przechowywania CO₂.

Uczestnicy:

Joel Decaillon i Anne Panneels z EKZZ; Peter Scherrer i Judith Kirton Darling, z EMF; Reinhard Reibsch i Giuseppe Bellissima, z l'EMCEF

Syndex: Christian Duchesne (koordynacja technologii niskoemisyjnych, przemysł motoryzacyjny, energia elektryczna), Alain Mestre (koordynacja technologii niskoemisyjnych i "czystego" węgla), Philippe Morvannou (koordynacja ogólna, aluminium, przemysł stalowy), Jean-François Poupard (koordynacja "czystego węgla", przemysł petrochemiczny, Wielka Brytania), Nordine Ait Larbi (materiały izolacyjne), Sidoine Chavanet (cement), Fabrizio Giacalone (przemysł chemiczny, szkło), Philippe Gouin (Wielka Brytania), Annick Boico (dokumentacja), Alice Boussicaut (korekta) i Jacquemine de Loizellerie (korekta, skład)

WMP: Peter Ring (przemysł maszynowy i produkcja wyposażenia), Kim Schuetze (energia odnawialna, Niemcy), Peter Wilke (przemysł motoryzacyjny)

S.Partner: Philippe Darteyre (przemysł motoryzacyjny), Andrzej Jakubowski (Polska)

European Trade Union Confederation (ETUC)
Confédération Européenne des Syndicats (CES)

5, Bld du Roi Albert II - B- 1210 Bruxelles
Tel. 00-32-2/224 04 11
Fax 00-32-2/224 04 54/55
www.etuc.org

27, rue des Petites-Écuries
75010 Paris – France
Tél. : (33) 1 44 79 13 00
Fax : (33) 1 44 79 09 44
www.syndex.fr

Wilke, Maack und Partner | wmp consult

Unternehmensberatung
Schaarsteinwegsbrücke 2 - 20459 Hamburg
Tel. +49 40 43 27 87-43
Fax +49 40 43 27 87-44
http://wilke-maack.de

S)partner
grupa syndex

S. Partner Sp. z o.o.
ul. Wspólna 35 lok. 10
00-519 Warszawa
tel. +48 22 380 33 60
fax +48 22 380 33 66
www.syndex.pl

3. Rezolucja dotycząca zmian klimatu, nowej polityki przemysłowej i sposobów wyjścia z kryzysu [Października 2009]

Wprowadzenie

Na kilka tygodni przed rozpoczęciem w Kopenhadze negocjacji na temat stworzenia międzynarodowych ram działania w zakresie zmniejszania ilości emisji gazów cieplarnianych, stoimy przed trzema wzajemnie oddziałującymi na siebie kryzysami: ekologicznym, powstałym w rezultacie zmian klimatycznych i niszczenia bioróżnorodności, globalnym kryzysem gospodarczym, a także niestabilnością cen surowców i żywności. Z punktu widzenia związków zawodowych obecna sytuacja jest jednym z największych i najtrudniejszych wyzwań ostatnich dziesięcioleci.

Europejska Konfederacja Związków Zawodowych, wraz z federacjami działającymi w poszczególnych krajach europejskich, wspiera przygotowane przez Międzynarodową Konfederację Związków Zawodowych Oświadczenie na konferencję klimatyczną w Kopenhadze i propozycje wysunięte na spotkaniach G20 w Pittsburgu, a także angażuje się w ich realizację, uznając je za międzynarodowe ramy i przykład wielostronnej współpracy związków zawodowych oraz sprawiedliwej transformacji.

Kryzys gospodarczy i społeczny wzmocnił potrzebę znalezienia szybkich rozwiązań dla rolnictwa i rybołówstwa, a także dla przemysłu – w odpowiedzi na kryzys klimatyczny i surowcowy. Jeżeli te kwestie nie zostaną podjęte, istnieje ryzyko przedłużenia i pogłębienia kryzysu gospodarczego, społecznego i

ekologicznego. Mamy zatem do czynienia z pilną potrzebą rozpoczęcia trzeciej europejskiej rewolucji opartej na zielonych (patrz definicja <http://www.ilo.org/integration/themes/greenjobs/lang--en/index.htm>), solidnych i godnych miejscach pracy, a także masowych inwestycji w technologie niskowęglowe, zapewniające zrównoważone zatrudnienie obecnemu i przyszłym pokoleniom.

W oparciu o takie właśnie przesłanki prowadzone będą negocjacje podczas szczytu w Kopenhadze.

System w bagnie kryzysu i oczekiwanie skutecznych przepisów prawnych

Gospodarka europejska cierpi z powodu ostrej recesji wywołanej skondensowanym wpływem kryzysu bankowego, utratą milionów miejsc pracy oraz zwiększeniem niepewności zatrudnienia.

Model niepokromionego kapitalizmu finansowego upadł. Gospodarka światowa znajduje się obecnie w najgłębszej od lat 30. XX wieku recesji, która może

przekształcić się w długotrwały kryzys, skutkujący wysoką stopą bezrobocia oraz zagrożeniem wpadnięcia w pułapkę deflacji przez największe gospodarki. Przyczyny kryzysu są złożone i mają swoje korzenie w kilku porażkach politycznych z ostatnich 30 lat – okresu zdominowanego przez dogmat neoliberalny. Ślepa wiara w produktywność i wynikająca z tego deregulacja rynków finansowych doprowadziły do pojawienia się tzw. systemu bankowego cienia (ang. shadow banking system), obiecującego wyciśnięcie dwucyfrowych zysków z systemów gospodarczych, których wzrost w normalnych warunkach sięgałby poziomu kilku procent. Analogicznie, w krajach OECD faktem jest współzależność tendencji do odprzemysłowienia i rosnących pretensji udziałowców do natychmiastowych zysków. Związane z tym fiasko w zakresie nadzoru mikroostrożnościowego oraz zarządzania ryzykiem było wynikiem szybkiego wzrostu liczby złożonych, ustrukturyzowanych instrumentów inwestycyjnych i innych innowacyjnych „produktów” finansowych, których nikt nie był w stanie kontrolować.

Ponadto UE musi jeszcze stawić czoła wielu wyzwaniom związanym z restrukturyzacją przemysłową, przebiegającą w nowych Państwach Członkowskich. Nowym inwestycjom w technologie i umiejętności niskoemisyjne muszą towarzyszyć pełne konsultacje i negocjacje pomiędzy partnerami społecznymi, pracodawcami i związkami zawodowymi.

Wszystkie te kwestie, które kryzys jedynie unaoczniał, przekonały EKZZ o tym, że Unia Europejska musi promować i wdrażać nowe strategie, spójne z wizją jej własnego rozwoju gospodarczego, społecznego i ekologicznego, współdzielone i negocjowane z resztą świata. Musi dotrzymać złożonych obietnic i wzmocnić swoje zobowiązania podjęte w ramach pakietu klimatyczno-energetycznego, jak proponuje EKZZ w swojej rezolucji z marca 2008 roku (patrz www.etuc.org/a/4716). Ludzi i planetę należy potraktować priorytetowo, jak napisano w Manifeście Spring Alliance (patrz www.springalliance.eu). W sytuacji, w której miliony osób tracą pracę, recesja może mieć tragiczne konsekwencje dla pracowników i ich rodzin, a także dla związków zawodowych. Kryzys nadszedł po okresie oszałamiającego pogłębienia nierówności w Europie, w trakcie którego nastąpiło zahamowanie wzrostu płac przy jednoczesnym podniesieniu wynagrodzeń kadr kierowniczych.

Postulaty EKZZ:

- ▶ Aby znaleźć wyjście z obecnych trudności i skutecznie przeciwdziałać wszelkim nowym kryzysom, musimy usprawnić rządzenie europejskie, wspierać dążenie do europejskiego odrodzenia gospodarczego, przede wszystkim poprzez wdrażanie silniejszych, politycznych strategii wspólnotowych w dziedzinie przemysłu i badań; utrzymywać polityczną determinację w doskonaleniu systemów i standardów produkcji, ukierunkować na nowo wzorce konsumpcji i minimalizować nierówności społeczne, skierować wzrost na ścieżkę zrównoważonego rozwoju oraz pomóc w doskonaleniu międzynarodowego rządzenia gospodarczego i politycznego.
- ▶ Ambicja ta znacząco sięga swoimi korzeniami europejskiej polityki przemysłowej, opartej już nie na fundamencie międzyrządowym, ale na dynamicznej koordynacji przemysłowej Wspólnoty, która wykroczy poza wewnątrz europejskie podziały oraz szkodliwy wpływ wymogów krótkoterminowych zysków z inwestycji przemysłowych. Powinno to zasadzać się na szeroko zakrojonych ambicjach demokratycznych. Nie chodzi o kwestionowanie konieczności przystosowanie się do konsekwencji globalizacji, która jest równie nieunikniona, co niekontrolowalna, ale o wyznaczenie narzędzi i środków umożliwiających obywatelom i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego w Unii Europejskiej włączyć się do pomocy w formowaniu ich kształtu oraz zorganizowanie i tchnięcie nowego życia w przepisy prawne, które nim rządzą.

Obowiązujące aspekty społeczne i środowiskowe: bez sprawiedliwości społecznej nie ma szans na rozwiązanie problemu degradacji środowiska naturalnego

Jako konfederacja związków zawodowych, odgrywająca ważną rolę w procesach globalizacji i rozwoju, EKZZ uważa, że celem negocjacji na szczycie w Kopenhadze powinna być realizacja ambitnego, będącego odpowiedzią na pilne kwestie redukcji emisji gazów cieplarnianych procesu transformacji, przeprowadzona poprzez rozważenie i zakwestionowanie sposobów produkcji towarów, ich konsumpcji oraz współpracy wewnętrznej i międzynarodowej. EKZZ zobowiązuje się do działania jako siła napędowa, łącząca gospodarczy, środowiskowy i społeczny wymiar zmian. Z punktu widzenia ruchu związkowo-

wego wzmocnienie wymiaru społecznego polityki klimatycznej ma pierwszorzędne znaczenie. Dla ruchu związkowego reprezentowanego przez EKZZ zrównoważone zatrudnienie jest filarem wspierającym zrównoważony rozwój. Decydujące znaczenie ma zrewidowanie ekonomicznych procesów decyzyjnych, organizacyjnych i analitycznych, podjęte w celu uwzględnienia działań długoterminowych, oraz powiązanie kwestii środowiskowych i społecznych. Biorąc to pod uwagę, ograniczona ilość surowców naturalnych oraz świadomość, że ich zasoby się kończą, stanowią obecnie przeszkody gospodarcze o kluczowym znaczeniu.

- ▶ Jakikolwiek rodzaj transformacji będzie wymagał znacznych wysiłków w zakresie badań i rozwoju, innowacji i zastosowań technologicznych, a także szybkiego zdobywania nowej wiedzy i umiejętności przez pracowników, co umożliwi zaplanowany w ramach porozumień o współpracy transfer technologii.
- ▶ Na tym polu konieczne jest wzmocnienie współpracy pomiędzy uniwersytetami lub laboratoriami badawczymi i przedsiębiorstwami, ale także pomiędzy przedsiębiorstwami i podwykonawcami, a czasem nawet podmiotami konkurencyjnymi, oraz budowanie nowych partnerstw ze społecznościami lokalnymi: partnerstwa te odgrywają kluczową rolę we wspieraniu aktywizowania i rozbudowy danej branży. Rozwój niskoemisyjnej produkcji towarów i procesów stwarza możliwość wzmocnienia silnej współpracy sektorowej (w zakresie badań i rozwoju oraz prototypów, a także szkoleń i edukacji zawodowej), w kontekście fragmentaryzacji łańcucha wartości i finansjeryzacji przemysłu europejskiego.

Sprawiedliwa transformacja: kolosalne wyzwanie dla każdego regionu świata

Związki zawodowe i ich członkowie świadomi są tego, że transformacja nigdy nie jest łatwym procesem i że przejście do gospodarki niskoemisyjnej, umożliwiającej ekologicznie odpowiedzialny rozwój w podejściu nakierowanym na sprawiedliwość społeczną stanowi ogromne wyzwanie dla każdego regionu świata.

Wszędzie tam, gdzie procesy transformacyjne przebiegają nieprawidłowo, najwyższą cenę za błędy płacą najuboższe warstwy społeczeństwa. Rządy muszą

zobowiązać się do wspierania idei sprawiedliwej transformacji w poszczególnych krajach i pomiędzy nimi, ponieważ ścieżka sprawiedliwości społecznej jest zarazem ścieżką skuteczności.

- ▶ Aby zapewnić stabilne ramy, na których rządy i przedsiębiorstwa mogą oprzeć swoje strategie i inwestycje, porozumienie opracowane w Kopenhadze musi być wyrazem szerokiego i zrównoważonego konsensusu, dotyczącego zarówno konieczności podjęcia ambitnych środków służących redukcji emisji, jak również determinacji w dążeniu do odpowiedzialnych porozumień o współpracy w sektorach wymagających zdecydowanych zmian technologicznych. Jest to jedyny sposób, by połączyć prawo do rozwoju z kontrolowanymi regulacjami prawnymi dotyczącymi zmian w dziedzinie przemysłu i zatrudnienia.
- ▶ Nieustannie podkreślamy, że chcielibyśmy, by negocjacje doprowadziły do zawarcia ambitnego, prawnie wiążącego i wyczerpującego międzynarodowego porozumienia w sprawie ograniczenia wzrostu temperatur na świecie do średniego poziomu 2°C, zgodnie ze scenariuszami IPCC (przewidyującymi, że do roku 2020 redukcja emisji w krajach rozwiniętych sięgnie poziomu 25-40% w porównaniu z rokiem 1990), co uwzględniono już w rezolucji EKZZ z 2008 roku. Nawet jeżeli wszystkie kraje są zobowiązane do ograniczania efektów zmian klimatycznych, jest oczywiste, że to najpotężniejsze kraje uprzemysłowione mają największy obowiązek ograniczania globalnych emisji gazów cieplarnianych i nadania ram globalnej polityce dotyczącej kwestii klimatycznych.

Gospodarki rozwinięte i wschodzące: wspólne i różnicowane obowiązki

Należy jednakowoż wskazać na fakt, iż uproszczona dychotomia pomiędzy krajami rozwiniętymi a rozwijającymi się nie jest zadowalająca. Obie kategorie są wyraźnie niejednorodne, a każdy kraj doświadczył w ostatnich dziesięcioleciach zjawiska pogłębiania się nierówności. Ponadto taki argument nie pozwala na objęcie rozważaniami wielkich krajów „wschodzących”, których rozmiary przydają im cech charakterystycznych dla regionów dysponujących dużym rynkiem krajowym, ale których strukturalne nierówności społeczne wskazują na podobieństwo do krajów rozwijających się (masowa migracja z obszarów

wiejskich do miast; nieformalna, podziemna i/lub mafijna gospodarka; brak ochrony praw człowieka; tolerancja, a wręcz instytucjonalizacja korupcji, itd.). Również takie kraje mają obowiązek i rosnące możliwości w zakresie wspierania form zrównoważonego rozwoju. W wymiarze społecznym wspieranie fundamentalnych norm Międzynarodowej Organizacji Pracy na świecie musi stać się wspólnym celem, pozwalającym wzmocnić rozwój godnej pracy.

Wspieramy następujące założenia Bali Road Map, czyli „mapy drogowej” przyjętej na Bali:

- ▶ Wymierne, raportowalne i sprawdzalne, odpowiednie dla każdego kraju zobowiązania i działania skierowane na łagodzenie zmian klimatycznych, służące realizacji celów związanych z ograniczaniem ilości emisji przez wszystkie kraje rozwinięte, przy jednoczesnym zapewnieniu porównywalności podejmowanych przez nie starań, z uwzględnieniem zróżnicowania uwarunkowań narodowych (zgodnie ze scenariuszami IPCC do roku 2020 redukcja emisji w krajach rozwiniętych powinna sięgnąć poziomu 25-40% w porównaniu z rokiem 1990);
- ▶ Dostosowane do panujących uwarunkowań działania służące łagodzeniu zmian klimatu w krajach rozwiniętych, w warunkach zrównoważonego rozwoju, wzmocniane i możliwe do zrealizowania dzięki technologii, finansowaniu i budowaniu możliwości w sposób wymierny, raportowalny i sprawdzalny.

Większa ekologiczność, kontrolowanie emisji gazów i przeciwdziałanie ucieczce emisji

Zmiany klimatu bezpośrednio dotyczą sektora energetycznego. Przekształcenia polegające na przejściu od produkcji opartej na kopalnych źródłach energii do sektora bazującego głównie na źródłach odnawialnych oraz wydajności energetycznej mają kluczowe znaczenie dla realizacji celu, jakim jest redukcja emisji dwutlenku węgla. Struktury samorządowe i zdecentralizowane zastąpią częściowo produkcję energii, która dotychczas przebiegała w elektrowniach centralnych. Zmiany te stanowią ogromne wyzwanie dla zatrudnionych w tym sektorze, w którym może powstać wiele „zielonych” miejsc pracy. Z drugiej strony sprawiedliwa transformacja powinna złagodzić niekorzystny wpływ przemian na zatrudnienie.

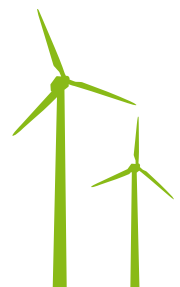
Również od przedsiębiorstw, a przede wszystkim międzynarodowych korp-

racji, należy zażądać wyjaśnień w kwestiach związanych ze zmianami klimatycznymi. Wymaga to podkreślenia wymiaru społecznego w przygotowywanych planach „czystego” rozwoju. Jedno z kluczowych wyzwań polega na szybkim zmniejszeniu niekonkurencyjności, poprzez narzucenie na emisje gazów krajowych cen, uwzględniających okres przejściowy w dążeniach do stworzenie globalnego systemu handlu emisjami. Ustawodawstwo dotyczące zmian klimatycznych powinno zawierać przepisy o konkurencyjności na poziomie międzynarodowym, co pozwoli uniknąć zjawiska „ucieczki emisji”, a także zagwarantować, że kraje nieposiadające spójnego programu emisji nie będą miały nieuczciwej przewagi nad innymi. Jak czytamy już w rezolucji EKZZ z marca 2008 roku¹, przepisy takie powinny obejmować:

- ▶ Dialog społeczny pomiędzy rządem, przedstawicielami przemysłu i związków zawodowych na poziomie krajowym i wspólnotowym.
- ▶ Inwestycje w technologie i umiejętności związane z produkcją niskoemisyjną.
- ▶ Przyznawanie bezpłatnych kwot energochłonnym branżom przemysłu narażonym na międzynarodową konkurencję, pod warunkiem że opierają się one na najlepszych dostępnych technologiach i stanowią uzupełnienie, a nie alternatywę w stosunku do mechanizmu rekompensat z tytułu transgranicznego przepływu energii, który wejdzie w życie w roku 2013, jeżeli globalne wypaczenia w zakresie konkurencji nie zostaną zażegnane. Zgodnie z treścią raportu, przygotowanego wspólnie z Programem Środowiskowym Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP, 26 czerwca 2009 roku), będzie to zgodne z zasadami przyjętymi przez Światową Organizację Handlu.
- ▶ Wymaga to wprowadzenia prawdziwej identyfikowalności dwutlenku węgla

¹ EKZZ nalega, by dyrektywa zawierała system przystosowania importu dla energochłonnych branż przemysłu, które narażone są na konkurencję międzynarodową (podatek od emisji lub włączenie importerów/eksporterów do rynku emisji), z możliwością aktywacji takiego mechanizmu począwszy od roku 2013, jeżeli inne kraje uprzemysłowione nie wprowadzą regulacji emisji w podobny sposób. Wpływ ustalenia cen praw do emisji na ceny energii elektrycznej również powinien być uwzględniony.

EKZZ popiera przyznawanie bezpłatnych praw do emisji pod warunkiem, że: a) jest ono oparte na najlepszych dostępnych technologiach; b) jest środkiem uzupełniającym, a nie alternatywnym w stosunku do mechanizmu rekompensat z tytułu transgranicznego przepływu energii. Jeżeli nie byłoby takiego mechanizmu rekompensat, przedsiębiorstwa mogłyby sprzedawać swoje bezpłatne kwoty na europejskim rynku emisji i przenosić swoją działalność wytwórczą do krajów, w których koszty produkcji są niższe. Bezpłatne prawa do emisji stałyby się zatem dotacjami do tych branż przemysłu bez gwarancji na prowadzenie przez nie działalności i utrzymania zatrudnienia. (Rezolucja EKZZ z marca 2008 roku)

w produktach na każdym etapie ich wytwarzania i transportu. Najlepszym rozwiązaniem jest dążenie do zawarcia międzynarodowych porozumień sektorowych, ale identyfikowalność dwutlenku węgla stanowi warunek techniczny konieczny do ich powstania i silny bodziec skłaniający do ich wdrożenia.

- ▶ Można wzmocnić zdolność wielu krajów rozwijających się i części krajów rozwiniętych (na przykład krajów z regionu Morza Śródziemnego) do przystosowania się do skutków zmian klimatycznych. Wymaga to jednak przynajmniej dzielenia się wiedzą naukową, co pozwoli krajom rozwijającym się skutecznie mierzyć i ograniczać emisje gazów. Równie ważne są próby odwołania przedsięwzięcia od planów przenoszenia zakładów produkcyjnych i żądanie, by te, które się na to decydują, wdrażały w tym procesie najlepsze dostępne technologie. Należy odnaleźć równowagę pomiędzy potrzebą szybkiego rozwoju i rozpowszechnienia „zielonych” technologii na poziomie globalnym z przyczyn społecznych i związanych z ochroną środowiska oraz społecznymi i gospodarczymi celami tych, którzy finansują badania i rozwój. Polityka transferu technologii i prawo własności intelektualnej powinny uwzględniać te kwestie. Należy podkreślić, że pojawienie się tych technologii będzie uzależnione od skoordynowanych inicjatyw w zakresie badań i rozwoju realizowanych na poziomie globalnym.
- ▶ Przygotowywanie globalnych planów strategii służących ograniczeniu emisji, na przykład z punktu widzenia technologii wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla. Jest to nieuniknione w fazie przejściowej, w związku z produkcją energii, która nadal w części opiera się na wykorzystaniu węgla i gazu, oraz z warunkami przetrwania i zapewnienia odpowiedniego dostępu do prądu elektrycznego o wysokim napięciu, potrzebnego wielu branżom przemysłowym. Wykorzystanie technologii wychwytywania i przechowywania dwutlenku węgla wymaga spełnienia pewnych warunków: skoordynowanych europejskich inwestycji w badania i rozwój oraz programy pilotażowe, szczegółowych programów szkoleniowych dla pracowników, inicjatyw służących rozwijaniu świadomości społecznej i zaufania, czego dokonać można poprzez publiczne uregulowanie kwestii transportu i przechowywania dwutlenku węgla.
- ▶ Publiczne inwestycje i reorientacja przepływów finansowych w kierunku zrównoważonego rozwoju mają kluczowe znaczenie. Niewykluczone, że do roku 2020 ponoszone przez kraje rozwijające się koszty związane z redukcją emisji gazów cieplarnianych i przystosowaniem do skutków zmian klimatycznych sięgną 100 miliardów euro. Spora część tych kosztów będzie pokrywana ze źródeł krajowych i rozszerzonego, międzynarodowego rynku emisji,

ale szacuje się, że 22-50 miliardów euro będzie pochodziło z międzynarodowych, publicznych źródeł finansowania. Stworzenie funduszu międzynarodowego oraz funduszu europejskiego, ułatwiających rozwój technologii związanych z wytwarzaniem mniejszej ilości emisji oraz technologii opierających się na wydajności energetycznej i odnawialnych źródłach energii w krajach rozwijających się, a także opracowanie strategii politycznych dotyczących zatrudnienia, opartych na ochronie społecznej, wspieraniu powstania godnych miejsc pracy i usług publicznych. Komisja zaproponowała, by kraje uprzemysłowione i kraje rozwijające się o silniejszej gospodarce zapewniły finansowanie publiczne zgodne z ich odpowiedzialnością za emisje i możliwościami finansowymi. Do roku 2020 UE będzie wpłacać do funduszu 2-15 miliardów euro rocznie. EKZZ popiera tę decyzję, ale uważa, że zobowiązanie to może okazać się niewystarczające, biorąc pod uwagę ambitne porozumienie, jakie ma zostać przyjęte w Kopenhadze.

Budowanie silnych instrumentów europejskich

Rola „rynku emisji” do te pory nie została jasno i precyzyjnie określona. Istnieje realne ryzyko opanowania tego rynku przez system finansowy, jak miało to miejsce w przypadku produktów żywnościowych i surowców. Nie byłby to wówczas wiarygodny, niezawodny i skuteczny mechanizm przydziału praw do emisji. Gra toczy się o wysoką stawkę, a wzajemne powiązania są zbyt złożone, by pozwolić na powstanie sytuacji, w której regulacje w tej sferze opierałyby się przede wszystkim na znacznikach cenowych. Należy zanalizować polityczne, gospodarcze i podatkowe aspekty działań związanych z emisją dwutlenku węgla w Europie, opierając się na najlepszych technologiach i nie koncentrując wyłącznie na rynku i handlu.

W związku z tym EKZZ uważa za konieczne:

- ▶ Powołanie do życia europejskiej agencji, której obowiązek polegałby na ustanawianiu punktów odniesienia (ang. benchmarks) oraz ogólnej identyfikowalności emisji w odniesieniu do wszystkich towarów. Instytucja ta powinna być otwarta na wszystkich partnerów społecznych.
- ▶ Ustalenie jasnych reguł rządzących rynkiem emisji i odpowiednich instrumentów legislacyjnych, w celu uniknięcia spekulacji w zakresie wysokości stawek i zbyt nieskoordynowanych wahań; oraz wypracowanie powiązań

pomiędzy rynkiem europejskim i innymi rynkami regionalnymi. Reguły te powinny zasadać się na odpowiedniej dyrektywie.

Stworzenie nowych i transformacja istniejących miejsc pracy

EKZZ, choć wspiera te wzniosłe ambicje, zachowuje realistyczne podejście do trudności związanych z przeniesieniem tych celów na grunt realiów politycznych. Tym ważniejsza wydaje się zatem potrzeba dokładnego zdefiniowania, co jest lub powinno być objęte podstawowymi pojęciami w opracowywanych strategiach politycznych. Pojęcie zielonego zatrudnienia jest jednym z nich. EKZZ, wierząc że realizacja celu, jakim jest zielony wzrost, oznacza stopniową klasyfikację wszystkich miejsc pracy jako zielone, przypomina, że klasyfikacja ta obecnie odnosi się zbyt często do zagrożonych miejsc pracy, czyli takich, które są raczej nieatrakcyjne i wymagają stosunkowo niewielkich umiejętności.

Wiele branż przemysłowych posiada podstawy niezbędne do transformacji. Należy zapewnić ich przejście na gospodarkę niskoemisyjną, dzięki czemu wniosą one na rynek nowe, innowacyjne produkty, charakteryzujące się większą wydajnością energetyczną i niskimi emisjami związków węgla. Żłudne, pozbawione sensu, a nawet przynoszące efekt odwrotny od zamierzonego byłoby dokonywanie rozróżnień, a co gorsza antagonizowanie tego, co nazywa się „zieloną” gospodarką, z gospodarką konwencjonalną; łączą je bowiem ze sobą nierozzerwalnie istotne powiązania gospodarcze i przemysłowe. Nowe, „zielone” sektory gospodarcze w dziedzinie odnawialnych źródeł energii nie mogłyby istnieć bez udziału produktów konwencjonalnych sektorów przemysłowych oraz procedur oczyszczania likwidujących i przetwarzających branże przemysłu. Technologia słoneczna nie mogłaby istnieć bez przemysłu chemicznego, podobnie jak elektrownie wiatrowe bez stali.

Koncepcja sprawiedliwej transformacji oznacza, że koszty i korzyści związane z decyzjami podejmowanymi w interesie publicznym – w tym decyzjami potrzebnymi, by chronić klimat i planetę – muszą być dzielone sprawiedliwie. Sprawiedliwa transformacja związana z przejściem na gospodarkę niskowęglową jest możliwa, a co więcej, może ona uczynić działania podejmowane na rzecz klimatu motorem zrównoważonego wzrostu gospodarczego i postępu społecznego.

Poza tworzeniem nowych i redukcją starych miejsc pracy przejście na gospodarkę niskoemisyjną doprowadzi do przekształceń już istniejących stanowisk. Z tego właśnie powodu droga w kierunku zrównoważonej gospodarki globalnej oraz tworzenie w przemyśle takich miejsc pracy, które łączą się z większym szacunkiem dla środowiska naturalnego, są ściśle powiązane ze skuteczną polityką społeczną i zatrudnieniową, prowadzącą we wszystkich sektorach do rozwoju, uznania oraz uprawomocnienia nowych kwalifikacji i umiejętności pracowników w zakresie zrównoważonej produkcji i konsumpcji. Edukacja i szkolenia powinny coraz bardziej uwzględniać aspekty środowiska naturalnego, takie jak wspieranie wydajności energetycznej poprzez inicjatywy „zwiększania ekologiczności miejsc pracy”, promujących zmiany zachowań w pracy i wykorzystanie nowych technologii w istniejących szkoleniach zawodowych i programach instruktazowych. Wymaga to poważnych inwestycji w systemy szkoleniowe i edukacyjne, w tym w programy edukacyjne opracowywane przez związki zawodowe oraz w badania, rozwój i innowacyjność.

Pewien opór, jaki pojawia się w ruchu związkowym w stosunku do środków służących ochronie klimatu, można przypisać obawom o redukcję miejsc pracy w niektórych sektorach lub regionach. Pracowników nie należy stawiać przed wyborem „praca albo ochrona środowiska”. Z tego właśnie powodu EKZZ ostro sprzeciwia się stosowaniu tego rodzaju presji przez przedsiębiorstwa. Niemniej jednak dostępne dane wskazują, że walka ze zmianami klimatycznymi może wywrzeć pozytywny wpływ na zatrudnienie. EKZZ uważa, że walka ta powinna być postrzegana jako źródło możliwości związanych zarówno z powstawaniem nowych miejsc pracy, jak i przekształcaniem istniejących.

- ▶ Sprawiedliwa transformacja może być prawdziwą szansą, ale należy też zbadać warunki umożliwiające przejście w stronę chronionej mobilności pracowników w kontekście pogłębionego dialogu społecznego, obejmującego wymiar sektorowy i terytorialny.
- ▶ Chodzi o stworzenie zrównoważonych, pełnowartościowych miejsc pracy jako elementu nowej ekonomii. Sprawiedliwa transformacja zagwarantuje na przykład budowanie pomostów pomagających pracownikom ze zmniejszających się sektorów znaleźć zatrudnienie w sektorach rozwijających się, przy jednoczesnej ochronie ich zarobków, warunków pracy i organizacji związkowych.
- ▶ Każde miejsce pracy może być ekologiczne. Coraz więcej dowodów wskazuje na to, że związki zawodowe podejmują działania służące przeciwdziałaniu zmianom klimatu. Związki zawodowe dowiodły swojej umiejętności

dążenia do stopniowych zmian w zakresie warunków pracy, bezpieczeństwa i równości. Skuteczność ich działań została by wzmoczona dzięki przekazaniu im podstawowych praw. Domagamy się zatem nowych, poszerzonych praw związanych z ochroną zdrowia i środowiska pracy oraz zapewnienia potrzebnych szkoleń i umiejętności.

- Priorytetowe znaczenie powinna mieć wydajność energetyczna, jak czytamy w rezolucji EKZZ z marca 2008 roku, a ostatnio w Manifeście Spring Alliance. Trudno będzie osiągnąć cele związane z redukcją emisji przy zachowaniu racjonalnych kosztów, jeżeli zużycie energii będzie nadal rosnąć. Z tego właśnie powodu EKZZ ubolewa, że w pakiecie legislacyjnym nie sformułowano obowiązujących celów w zakresie oszczędności energii. Uwzględniając niezadowolające rezultaty Planu Działań w kwestii wydajności energetycznej na rok 2006, władze europejskie i Komisja powinny wyznaczyć ustawowo obowiązujące cele dotyczące wydajności energii do roku 2020, podzielone na cele narodowe, i promować ambitne strategie polityczne w sektorze transportu i budownictwa za pośrednictwem Europejskiego planu renowacji i odbudowy (ang. European Renovation and Restoration Plan) oraz dyrektywy dotyczącej mobilności.
- Władze publiczne powinny być przykładem w swoich usługach administracyjnych i publicznych. poprzez administrację i usługi publiczne

Wszystkie kraje Unii Europejskiej potrzebują wspólnej polityki przemysłowej

Nie udało się osiągnąć założeń Strategii lizbońskiej, należy zatem wzmocnić wysiłki w celu zapewnienia, że UE nie pozostanie w tyle w zakresie rozwoju nowych i przekształcania istniejących sektorów przemysłowych i technologii.

Część najistotniejszych kwestii przemysłowych ma charakter strategiczny, z powodu niezależności (obrona, energetyka, przemysł lotniczy i kosmonautyczny) albo w związku ze efektem domina w stosunku do przyszłego zrównoważonego rozwoju (nowe technologie informacyjne i komunikacyjne, biotechnologie, nanotechnologie, zrównoważony transport i energochłonne sektory przemysłu). Te strategiczne dla Europy obszary zainteresowania wymagają wspólnego działania (badania, infrastruktura) i przystosowania ram europejskich (przepisy prawne, standaryzacja, konkurencja, itd.) do ich cech charakterystycznych: wkład

w poprawę środowiska przedsiębiorstw, zapewnienie lepszej koordynacji polityce gospodarczej, ponowna ocena i reorientacja konkurencji i polityki rynku wewnętrznego, które pochłonęły całą energię podczas budowania Europy. Potrzeba nowej polityki przemysłowej jest dzisiaj oczywista we wszystkich krajach Unii Europejskiej: w tych, które pozostają w tyle i potrzebują dużych inwestycji niezbędnych dla modernizacji gospodarki, w silnych krajach przemysłowych, które posiadają mocną pozycję eksporterów, ale dotkliwie odczuły wpływ kryzysu w niektórych nieprzewidywalnych sektorach; w państwach, w których obowiązuje polityka przemysłowego leseferyzmu i które pokładają nadzieje w sektorach obecnie stale naznaczonych piętnem podejrzania i nieufności; w państwach uprzemysłowionych, które od dawna stały w obliczu konieczności unowocześnienia swojego aparatu produkcyjnego i uporania się z uległością zarządzania terytorialnego. W tym kontekście państwa powinny być w stanie aktywować inwestycje publiczne, aby w ten sposób ułatwić tworzenie nowych ryków i nowych miejsc pracy, inwestycje w produkcję energii i energochłonne gałęzie przemysłu, aby zabezpieczyć ich długoterminową przyszłość.

Zmiany klimatyczne i kryzys gospodarczy powodują, że potrzeba przejścia w kierunku gospodarki mniej „węglowej”, zużywającej mniejsze ilości energii staje się problemem wymagającym podjęcia szybkiego działania. Jednocześnie recesja w wyraźny sposób osłabia pozycję sektorów niezbędnych z punktu widzenia właściwego funkcjonowania gospodarki europejskiej. Sytuacja panująca w sektorze motoryzacyjnym, który zatrudnia jedną trzecią pracowników przemysłu, jest symptomatyczna dla ogólnej sytuacji gospodarczej. Recesja sprawia, że branża ta staje przed poważnymi trudnościami o charakterze krótkoterminowym, ale i dotkliwymi procesami restrukturyzacyjnymi.

W tym i w innych, podobnych przypadkach nie chodzi o sztuczną pomoc nieudolnym przedsiębiorcom, ale o umożliwienie całemu sektorowi, który w porównaniu z konkurencją na rynkach światowych radził sobie do tej pory całkiem nieźle, przetrwania kryzysu, poprzez technologiczną i strategiczną integrację wszystkich wymiarów transformacji w kierunku zrównoważonej, niskoemisyjnej gospodarki w Europie.

- Plan pomocy, będący przedmiotem negocjacji ze związkami zawodowymi i uzależniony od przestrzegania kryteriów przyznawania funduszy, jest niezbędny w krótkiej i średniej perspektywie czasu; pakiety pomocowe

mogłyby się okazać niezwykle korzystne dla rynku europejskiego, ze względu na zapobieżenie powstawania nieprawidłowości na rynku wewnętrznym oraz zagwarantowanie ich skuteczności. Objęcie planem pomocy powinno być uzależnione od osiągnięcia przez dane przedsiębiorstwo określonego poziomu produkcji towarów niskoemisyjnych i społecznie zrównoważonych.

- ▶ Unia Europejska musi wykazać zdolności przywódcze i zapewnić sobie dostęp do instrumentów koniecznych z punktu widzenia organizacji badań i rozwoju, innowacyjności i inwestycji, edukacji i szkoleń, zarówno na poziomie sektorowym, jak i narodowym. W wielu przypadkach to średnie i małe przedsiębiorstwa działające w ramach przemysłowych łańcuchów podaży najbardziej obciążone są kosztami związanymi z badaniami i rozwojem oraz innowacyjnością (na przykład około 70% wydatków na badania i rozwój w samej tylko branży motoryzacyjnej).
- ▶ Potrzebne jest dużo większe wykorzystanie prawnie wiążących standardów, partnerstw publiczno-prywatnych na rzecz badań, rozwoju i projektów pilotażowych, a także szersze zastosowanie „zielonych” i społecznych kryteriów zaopatrzenia, co pozwoli zapewnić dostęp do rynku nowym technologiom, a także środkiem pomocy państwowej.
- ▶ Europejskie programy szkoleniowe dotyczące technologii niskoemisyjnych muszą zostać niezwłocznie wdrożone, by zapewnić przekazanie pracownikom, technikom i inżynierom potrzebnych umiejętności. Powinno się w tym celu stworzyć prawdziwy program Erasmus.

Przejdźcie w stronę prawdziwego programu antycypacji w dialogu społecznym

Dialog społeczny powinien wyjść poza próg jakości i umocnić swoją pozycję jako poważny i decydujący instrument umożliwiający wypracowanie konstruktywnej i twórczej równowagi pomiędzy interesami wszystkich zainteresowanych. Procedury informowania/konsultacji/negocjacji oraz procesy przebiegające zarówno na poziomie przedsiębiorstwa, jak i na poziomie sektora powinny zostać jak najlepiej wzbogacone i pozwalać na interakcję umożliwiającą powstanie mechanizmów antycypacji i kontrolowanej regulacji zmian w przemyśle i wszystkich elementach polityki przemysłowej, a także weryfikację zastosowania uzgodnionych wspólnie polityk.

Będziemy świadkami przemieszczania się miejsc pracy pomiędzy sektorami, ale transformacja społeczna musi zostać przewidziana i zorganizowana w poszczególnych sektorach, co uczyni ją automatycznie bardziej realną.

Antycypacja pozwala uniknąć dwóch rodzajów sytuacji patowych: oporu wobec zmian niemających żadnych perspektyw oraz pasywnego przystosowania się do tego, co nieuniknione. W każdym sektorze i na każdym poziomie terytorialnym ważne jest, by wspólnie działające podmioty były dobrze poinformowane, a ich struktura pozwalała na przedsięwzięcia uwzględniające umiejętność zachowania czujności oraz zdolność konstruowania i oceny alternatywnych scenariuszy.

Zarządzanie oparte na planowaniu zatrudnienia i kwalifikacji zbyt często ogranicza się do organizacji działań restrukturyzacyjnych, kiedy jest już prawie za późno, a same działania, choć wzbudzają kontrowersje, są rzadko poddawane dyskusji. Stało się to oczywiście szczególnie teraz, kiedy pewne grupy wykorzystują kryzys jako pretekst do wątpliwych operacji restrukturyzacyjnych.

EKZZ nie jest naiwna. Napotykanie w tych dziedzinach przeszkody, wynikające szczególnie z konsekwencji zaburzeń klimatycznych, nie są (i nie będą) inne niż te, z którymi mamy do czynienia w związku ze zmianami wszelkiego rodzaju oraz operacjami restrukturyzacyjnymi, przez nie spowodowanymi.

Niezależnie od przyjętego przez pracodawców stanowiska wobec kryzysu ekologicznego tendencja do parcia na oślep i nienazywania zagrożeń wprost pozostanie źródłem napięć, a ograniczenie widoczności i sprzeciw w stosunku do przejrzystości działań będą kontynuowane.

Podobnie wspiera się tendencję związaną z nieuczestniczącą koncepcją nadzoru korporacyjnego, co wynika z obaw przed systemowymi zagrożeniami i kosztami związanymi z wczesnym przestrzeganiem. Co więcej, inwestowanie w aktywną politykę redukcji zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi lub łagodzeniem ich konsekwencji pozostanie ograniczone lub uzależnione od uwarunkowań gospodarczych, w których jest uzasadniona wyłącznie względami rentowności.

W związku z tym, że Unia Europejska narodziła się na podstawie Traktatu przejściowego (Europejska Wspólnota Węgla i Stali), EKZZ podważa konieczność i możliwość ustanowienia procedur i instrumentów pozwalających na uczciwą

pod względem społecznym i opartą na negocjacjach transformację w kierunku gospodarki niskowęglowej.

- ▶ Na poziomie narodowym, regionalnym i sektorowym powinno się systematycznie prowadzić badania dotyczące strategii politycznych związanych ze zmianami klimatycznymi i ich wpływem na zatrudnienie i rynki pracy, w postaci konsultacji wśród interesariuszy społecznych i w oparciu o ogólnie przyjęte kryteria dotyczące szacowania słabości pracowników, krajów i regionów.
- ▶ Monitorowanie umiejętności i dostosowywanie strategii politycznych powinny być zorientowane na przewidywanie tych zmian.
- ▶ Konieczne jest tworzenie trwałych instrumentów zapewniających antycypację przemian społeczno-gospodarczych, pozwalających na koordynację istniejących instrumentów, takich jak rady sektorowe i wzmocnienie dialogu pomiędzy partnerami społecznymi i władzami publicznymi. Cel ten polega na:
  - sklasyfikowaniu obszarów zagrożonych we wszystkich sektorach gospodarczych;
  - przyznaniu priorytetowej roli tym obszarom z perspektywy gospodarczej i społecznej;
  - rozwijaniu środków służących transformacji zawodowej i terytorialnej jako części powstałego dialogu społecznego;
  - reagowaniu na ostrzeżenia społeczno-gospodarcze pochodzące od partnerów społecznych.

Instrument ten będzie obejmował partnerów społecznych i władze publiczne i zostaną weń włączone badania wpływu zrównoważonego rozwoju; będzie również mógł uczestniczyć w definiowaniu specyfiki ustawodawstwa oraz implementacji i kontynuacji programu.

W tej sytuacji UE musi zobowiązać się do podjęcia wyzwań związanych z restrukturyzacją przemysłową, która czeka państwa członkowskie.

- ▶ Europejskie platformy technologiczne obejmujące produkty i procesy związane z technologiami niskoemisyjnymi powinny zapewnić udział związków zawodowych w systemie rządzenia, grupach zadaniowych, ocenach i propozycjach wobec struktur antycypacyjnych zgodnie z definicją.
- ▶ Należy przeprowadzać systematyczną analizę tego, w jaki sposób można wykorzystać istniejące europejskie strategie polityczne i strategie służące

wspieraniu sprawiedliwej transformacji (w tym fundusze strukturalne), a także analizę przepaści powstałej pomiędzy potrzebami a istniejącymi środkami i instytucjami oraz wartości dodanej dodatkowych instrumentów i instytucji europejskich.

Organizować - Edukować - Pobudzać

EKZZ domaga się, by uznać pracowników i ich przedstawicieli za kluczowych uczestników dialogu, który należy nawiązać, oraz negocjacji związanych z przejściem do gospodarki niskoemisyjnej, która zapewni stabilne miejsca pracy i postęp społeczny.

Zatem, podsumowując, EKZZ domaga się:

- ▶ Ambitnego, prawnie wiążącego i całościowego porozumienia międzynarodowego, służącego ograniczeniu, zgodnie ze scenariuszami IPCC, globalnego wzrostu temperatur do maksimum 2°C, redukując do roku 2020 emisje w krajach rozwiniętych o 25-40% w porównaniu z rokiem 1990.
- ▶ Wzmoczonego europejskiego udziału w finansowaniu globalnego łagodzenia konsekwencji zmian klimatu.
- ▶ Udoskonalenia rządzenia europejskiego, wspierania ambitnego odrodzenia gospodarki europejskiej, zwłaszcza poprzez wdrożenie silniejszych strategii politycznych na poziomie wspólnotowym w zakresie badań i przemysłu.
- ▶ Ustawodawstwo związane ze zmianami klimatycznymi musi zawierać przepisy dotyczące konkurencji międzynarodowej, co zagwarantuje, że kraje, w których nie obowiązują rygorystyczne programy redukcji emisji gazów cieplarnianych, nie będą korzystały z nieuczciwej przewagi:
  - Bezpłatne przydziały kwot emisji energochłonnym branżom przemysłu, narażonym na międzynarodową konkurencję, przy założeniu, że opierają się one na najlepszych dostępnych technologiach i są uzupełnieniem, a nie alternatywą mechanizmu rekompensat z tytułu transgranicznego przepływu emisji, który zacznie obowiązywać w roku 2013, jeżeli globalne zaburzenia konkurencji nie zostaną skorygowane. Ponadto wprowadzenie realnej identyfikowalności emisji dla tych produktów, obejmującej każdy etap ich produkcji i transportu. Dążenie do zawarcia międzynarodowego porozumienia sektorowego jest głównym rozwiązaniem, ale identyfikowalność emisji (ang. carbon

traceability) stanowi warunek dla ich ustanowienia i silny bodziec skłaniający do ich wdrożenia.

- Powołanie do życia agencji europejskiej, której obowiązek polegałby na ustanawianiu punktów odniesienia (ang. benchmarks) oraz ogólnej identyfikowalności emisji w odniesieniu do wszystkich towarów. Instytucja ta powinna być otwarta na wszystkich partnerów społecznych.
- Ustalenie jasnych reguł rządzących rynkiem emisji, gdzie obowiązywałyby odpowiednie instrumenty legislacyjne, co pozwoliłoby uniknąć spekulacji w zakresie wysokości stawek; oraz wypracowanie powiązań pomiędzy rynkiem europejskim i innymi rynkami regionalnymi. Reguły te powinny zasadzać się na odpowiedniej dyrektywie.
- Promowanie globalnych, skoordynowanych inicjatyw w zakresie badań i rozwoju, pozwalających na dzielenie się wiedzą naukową i rozpowszechnianie zielonych technologii na świecie, poprzez politykę przemian technologicznych i reguł rządzących własnością intelektualną, również z uwzględnieniem społecznych i gospodarczych celów tych, którzy finansują programy badań i rozwoju poświęconych zielonym technologiom.
- ▶ Europejska, niskoemisyjna polityka przemysłowa w oparciu o dynamiczną koordynację przemysłową we Wspólnocie, wykraczającą poza wewnątrz-europejskie podziały i niekorzystny wpływ żądań krótkoterminowych zysków z inwestycji przemysłowych.

Sprawiedliwa transformacja i wysokiej jakości miejsca pracy

- ▶ Europejska strategia przejścia do gospodarki niskowęglowej musi opierać się na zasadach sprawiedliwej transformacji: dialogu pomiędzy rządem, przedstawicielami przemysłu i związków zawodowych oraz innymi uczestnikami, na temat zmian gospodarczych i przemysłowych; „zielonych” i godnych miejsc pracy; inwestycji w technologie niskoemisyjne; nowych „zielonych” umiejętności.
- Badania na temat narodowych, regionalnych i sektorowych strategii politycznych związanych ze zmianami klimatycznymi i ich wpływem na zatrudnienie oraz rynki zatrudnienia powinny być prowadzone systematycznie, w drodze konsultacji z podmiotami społecznymi.
- Na poziomie europejskim uznaje się za niezbędne niezwłoczne stworzenie trwałego instrumentu zapewniającego antycypację przemian społeczno-gospodarczych, co pozwoli koordynować istniejące instrumenty, takie jak rady sektorowe, i wzmacniać dialog pomiędzy partnerami społecznymi a

władzami publicznymi. W związku z powyższym Unia Europejska musi zobowiązać się do podjęcia wyzwań wynikających z restrukturyzacji przemysłowej, której nowe Państwa Członkowskie muszą stawić czoła.

- Instrument ten będzie obejmował partnerów społecznych i władze publiczne i zostaną weń włączone badania wpływu zrównoważonego rozwoju; będzie również mógł uczestniczyć w definiowaniu specyfiki ustawodawstwa oraz implementacji i kontynuacji programu.
- Europejskie platformy technologiczne, umożliwiające rozwój produktów i procesów związanych z technologiami niskoemisyjnymi, powinny zapewnić udział związków zawodowych w systemie rządzenia, grupach zadaniowych, ocenach i propozycjach wobec struktur antycypacyjnych zgodnie z definicją.
- Powołanie do życia międzynarodowego funduszu i europejskiego funduszu, w celu ułatwienia rozwoju technologii niskoemisyjnych i wykorzystujących odnawialne źródła energii w krajach rozwijających się, a także prowadzenie polityki zatrudnienia opartej na ochronie społecznej, wspieraniu godnych miejsc pracy i usług społecznych.
- ▶ „Zielony” wzrost oparty na ochronie i tworzeniu wysokiej jakości miejsc pracy i postępie społecznym w całej gospodarce:
- Niezbędny jest silniejszy wymiar społeczny europejskich strategii politycznych służących rozwojowi niskoemisyjnych strategii przemysłowych, poprzez nowoczesną strategię zatrudnienia w Europie, zapewniającą tworzenie nowych miejsc pracy i ochronę mobilności, a nie strategię opartą wyłącznie na deregulacji rynku pracy.
- Monitorowanie umiejętności i dostosowywanie strategii politycznych powinny być zorientowane na przewidywanie tych zmian.
- Sprawiedliwa transformacja, zapewniająca budowanie pomostów pomagających pracownikom ze zmniejszających się sektorów znaleźć zatrudnienie w sektorach rozwijających się, przy jednoczesnej ochronie ich zarobków, warunków pracy i organizacji związkowych.
- Każde miejsce pracy może być ekologiczne. Coraz więcej dowodów wskazuje na to, że związki zawodowe podejmują działania służące przeciwdziałaniu zmianom klimatu. Domagamy się zatem nowych, poszerzonych praw związanych z ochroną zdrowia i środowiska pracy oraz zapewnienia odpowiednich szkoleń i potrzebnych umiejętności.

Przyjęta przez Komitet Wykonawczy 21 października 2009 roku

4. Polityka klimatyczna: stan rzeczy po szczycie w Kopenhadze

Rezultatem kopenhaskiej konferencji na temat klimatu było zawarcie niewiążącego układu politycznego, który nie ma żadnej wartości prawnej i nie zobowiązuje Państw do redukcji emisji CO₂. W 2010 roku negocjacje będą jednak kontynuowane.

W tej sytuacji MKZZ i EKZZ nie odstąpią od swoich opinii i żądań, zwłaszcza związanych ze sprawiedliwą transformacją, o której mowa w tekstach będących przedmiotem negocjacji. Udział związków zawodowych i działania podjęte przez MKZZ oraz EKZZ – których przykładem jest cieszący się dużym powodzeniem pawilon „Świat pracy” („World of Work”) – będą podstawą postępowania w roku 2010. Musimy jednakowoż określić swoje priorytety i uwzględnić ustalenia szczytu w Kopenhadze oraz trudności stojące przed ONZ, który wyszedł ze szczytu wyraźnie osłabiony.

Zmiana klimatu i jej konsekwencje, zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się, stanowią wyzwania na poziomie politycznym oraz wyzwania dla ruchu związkowego na najwyższym poziomie.

EKZZ będzie nadal uczestniczył w dążeniach do przyjęcia w grudniu 2010 roku w Meksyku sprawiedliwego i prawnie wiążącego porozumienia, które sprostą wyzwaniom związanym z prowadzoną na całym świecie walką ze zmianami klimatycznymi.

Analiza Układu kopenhaskiego

Osiągnięcia Układu

- ▶ Jedno z osiągnięć Układu wynika z **faktu, iż dwa kraje emitujące największe ilości gazów cieplarnianych (Stany Zjednoczone i Chiny), a także potężne kraje wschodzące (Republika Południowej Afryki, Brazylia i Indie)** zaangażowane są w walkę ze zmianami klimatycznymi, czego efektem będzie spodziewane objęcie układem ponad 90% of emisji gazów na świecie.
- ▶ Układ uznaje **konieczność ograniczenia średniego wzrostu temperatur na świecie maksymalnie do poziomu 2°C.**
- ▶ **Zobowiązanie krajów uprzemysłowionych do ustalenia wyrażonego liczbowo celu** podejmowanych przez nie starań służących redukcji emisji najpóźniej do końca stycznia 2010 roku.
- ▶ Zagwarantowanie **zwiększenia** nowego i dodatkowego **finansowania**, a także ułatwienie krajom rozwijającym się uczestnictwa w działaniach służących redukcji emisji, w tym **przeznaczenie pokaźnych sum na redukcję emisji związanych z wylesianiem i degradacją lasów (REDD-plus)**, na rzecz adaptacji, rozwijania potencjału oraz rozwoju i transferu technologii.

- ▶ **„Fast start”, czyli program szybkiej pomocy finansowej:** przyjęte zbiorowo zobowiązania krajów rozwiniętych do udostępnienia nowych i dodatkowych środków, w tym lasów i inwestycji dokonywanych za pośrednictwem organizacji międzynarodowych, sięgające sumy blisko 30 miliardów dolarów w latach 2010-2012 (10 miliardów dolarów rocznie). Środki, podzielone w sposób zrównoważony, zostaną przeznaczone na realizację celów związanych z przystosowaniem do zmian klimatycznych oraz redukcją emisji. Podczas przyznawania tych środków priorytetowo zostaną potraktowane najbardziej narażone na skutki zmian klimatu kraje rozwijające się, to znaczy kraje najsłabiej rozwinięte (LDS) i rozwijające się kraje wyspiarskie (SIDS) oraz Afryka (która do tej pory otrzymała stosunkowo niewielką pomoc).

W ramach tych zobowiązań

- Unia Europejska zdecydowała w grudniu 2009 roku o przeznaczeniu do roku 2012 10,3 miliarda dolarów na krótkoterminowe potrzeby finansowe (2,4 miliarda euro rocznie, w tym 1,26 miliarda euro z Francji i 1,65 miliarda euro z Wielkiej Brytanii).
- Japonia zdecydowała w grudniu 2009 roku o przekazaniu do 2012 roku sumy 19,3 miliarda dolarów, w tym 15 miliardów z funduszy publicznych.
- Stany Zjednoczone zaakceptowały postanowienia tego porozumienia.

- ▶ **Finansowanie w średniej perspektywie:** Kraje rozwinięte zobowiązały się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu, jakim jest zebranie do roku 2020 sumy 100 miliardów dolarów na pokrycie potrzeb krajów rozwijających się, pod warunkiem, że te ostatnie rozpoczną realizację istotnych i przejrzystych działań służących redukcji emisji. Fundusze pochodzą będą z różnych źródeł, prywatnych i publicznych, dwustronnych i wielostronnych, w tym z alternatywnych źródeł finansowania (których na razie nie sprecyzowano). Nowe, wielostronne finansowanie na rzecz przystosowania do zmian klimatycznych zostanie zapewnione poprzez ustalenia (nadal niesprecyzowane) za pośrednictwem obowiązujących i efektywnie działających funduszy, posiadających strukturę rządzenia umożliwiającą równą reprezentację krajów rozwijających się i rozwiniętych.

- ▶ Decyzja o powołaniu do życia „**Kopenhaskiego Zielonego Funduszu Klimatycznego**” (w oparciu o propozycję Meksyku) jako jednostki operacyjnej mechanizmu finansowego Konwencji. Fundusz ten będzie zajmował się wspieraniem realizacji projektów, programów, środków i innych działań w

krajach rozwijających się, związanych z redukcją emisji będących efektem wylesiania i degradacji lasów; przystosowaniem, rozbudową potencjału oraz rozwojem i transferem technologii. Koszty Funduszu w dużej części zostaną pokryte przez środki pochodzące z wielostronnego mechanizmu finansowania, opisanego w poprzednim punkcie.

- ▶ Kraje wschodzące i kraje rozwijające się przyjęły zobowiązanie do publikowania co dwa lata rejestru emisji gazów i sprawozdania z realizowanej polityki redukcji emisji, które będą mierzone, spisywane i sprawdzane (Chinom udało się jednak przekonać partnerów negocjacyjnych, by monitorowanie przeprowadzane było przez władze krajowe).
- ▶ Starania na rzecz transformacji energetycznej (w tym wysiłki podejmowane przez kraje członkowskie OPEC) otrzymujące wsparcie finansowe i techniczne z krajów trzecich zostaną umieszczone w globalnym rejestrze i będą przedmiotem międzynarodowego monitoringu.
- ▶ Planuje się wdrożenie międzynarodowego mechanizmu technologicznego (Stany Zjednoczone zaproponowały stworzenie międzynarodowej sieci ekspertów; Chiny i G77 zasugerowały powołanie do życia wielostronnego instrumentu przyspieszającego rozwój technologiczny i transfer technologii do krajów rozwijających się).

Słabe strony Układu

- ▶ Podjęte zobowiązania nie są wiążące i nie posiadają statusu prawnego.
- ▶ Wiele ustaleń nadal nie zostało doprecyzowanych (porozumienie ma zaledwie trzy strony).
- ▶ Nie ma żadnego odniesienia do Protokołu z Kioto, a w konsekwencji również żadnej kontynuacji zobowiązań podjętych do roku 2012 ani kontynuacji jego osiągnięć
- ▶ Nie ustalono daty wyznaczającej szczyt globalnych emisji.
- ▶ Układ nie zobowiązuje krajów do zredukowania o połowę ilości emisji do roku 2050.

- ▶ Układ nie przewiduje stworzenia międzynarodowego mechanizmu gwarantującego przestrzeganie zobowiązań, porównywalnego z mechanizmem stworzonym na mocy Protokołu z Kioto.
- ▶ Lasy: wielkości docelowe, ustalenia i ilości, które mają być zastosowane do walki z wylesianiem i degradacją lasów, nie zostały określone (choć negocjowano wyznaczony cel w wysokości 50% redukcji tempa wylesiania). Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja, Japonia, Australia i Norwegia zobowiązały się do przekazania 3,5 miliarda dolarów na realizację fazy wstępnej (będącej częścią pakietu w wysokości 30 miliardów dolarów) do roku 2012.
- ▶ Redukcja emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu morskiego i międzynarodowego transportu powietrznego nie była przedmiotem negocjacji.
- ▶ Kwestie dystrybucji funduszy na rzecz działań przystosowawczych w najslabszych krajach rozwijających się oraz na rzecz uchodźców klimatycznych nie zostały rozwiązane.
- ▶ Z drugiej strony zgodzono się na ustępstwa na rzecz krajów OPEC, które domagały się finansowej rekompensaty za spadek dochodów spowodowany globalnym przejściem na energię odnawialną (kraje te zagwarantowały sobie uznanie tego wpływu przez partnerów oraz potrzebę ustanowienia programu adaptacyjnego, obejmującego międzynarodowe wsparcie finansowe).
- ▶ **W trakcie negocjacji międzynarodowym związkiem zawodowym udało się przekonać wszystkie państwa do wypracowania wspólnego stanowiska w sprawie konieczności zawarcia w porozumieniu wzmianki o tym, iż przejście na odnawialną energię powinno być sprawiedliwe; ostateczna wersja tekstu nie odnosi się jednak do tego tematu.**
- ▶ Chociaż negocjacje częściowo poświęcono definicji wspólnej wizji, sam układ o niej nie wspomina.

Główne wnioski

Choć powzięto kilka (niewiązących) zobowiązań, wynik negocjacji na temat klimatu w Kopenhadze stanowi fiasko zarówno pod względem ochrony środowiska, jak i społecznym, a przede wszystkim jest odbiciem instytucyjnej porażki międzynarodowego systemu negocjacyjnego.

W kilka tygodni po niepowodzeniu negocjacji Światowej Organizacji Handlu na jaw wyszedł kryzys instytucji ONZ, które stworzyły fundament Protokołu z Kioto.

O ile podczas kryzysu finansowego udało się zebrać astronomiczne sumy na poczet ratowania banków i gwarancji aktywów finansowych, kryzys klimatyczny nie został potraktowany z podobną uwagą. Poszczególne strony w Kopenhadze wykazały niechęć w stosunku do kompromisów, a interesy gospodarcze suwerennych państw nie pozwoliły na podjęcie decyzji spójnych z podejściem, którego celem byłaby dbałość o interes ogółu.

Co więcej, pertraktacje osłabiły Unię Europejską, ponieważ ostateczna wersja tekstu była negocjowana pomiędzy Stanami Zjednoczonymi, Chinami, Indiami, Brazylią i Republiką Południowej Afryki.

Próby wyjaśnienia

- ▶ Potwierdzenie znaczenia dyskusji chińsko-amerykańskich: Już w lipcu 2009 roku prezydent Obama powiedział, że XXI wiek ukształtują relacje pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami. Jego działania w Kopenhadze potwierdzają tę tezę. Dialog był jednak nerwowy, po części z powodu kwestii niezwiązanych z klimatem (w połowie grudnia Chiny ogłosiły, że zakończono prace na liczącym 5 000 kilometrów długości tunelem mającym służyć do przechowywania arsenału wojskowego, etc.). W zakresie zmian klimatycznych impas był przede wszystkim wynikiem:
  - wysuniętych przez Chiny żądań większej redukcji emisji gazów przez Stany Zjednoczone (które przystały zaledwie na 4-procentową redukcję w latach 1990-2020, podczas gdy G77 dążyło do redukcji na poziomie 25-40% w krajach rozwiniętych, ze względu na ich odpowiedzialność historyczną), choć USA nie mogą w tej chwili przyjąć większego zobowiązania (przyjęcie nowych przepisów prawnych jest w toku);
  - wysuniętego przez Stany Zjednoczone żądania, by umożliwić im weryfikację

- wywiązywania się Chin z podjętych przez nie zobowiązań, zważywszy że w swoich strukturach Chiny nie dysponują na razie satysfakcjonującą i jednolitą metodą, a jednocześnie odrzuciły monitoring międzynarodowy;
- ogłoszenia przez USA odmowy udzielenia Chinom wsparcia finansowego w ramach walki ze zmianami klimatu. Decyzja ta przywołała debatę nad przyszłością czystych mechanizmów rozwoju, z których Chiny obecnie korzystają, pomimo iż, jak ogłosiła H. Clinton, w 2020 roku Stany Zjednoczone będą udzielać krajom rozwijającym wsparcia finansowego w wysokości 100 miliardów. Po oświadczeniu Hilary Clinton Chiny ogłosiły gotowość przyjęcia za cel ograniczania emisji (choć kraje wschodzące do tej pory odmawiały przyjęcia tego celu na rok 2050, gdyż mógłby on wpłynąć negatywnie na ich rozwój, gdyby kraje uprzemysłowione nie przyjęły jednocześnie odpowiednich, wiążących celów na rok 2020) – oraz rozpoczęcia dialogu na temat kwestii weryfikacji.

Pomimo powstałych w negocjacjach zatorów prezydent Obama uznał, że porozumienie przywróciło Stanom Zjednoczonym rolę lidera w negocjacjach na temat klimatu (co z jego punktu widzenia było ważne w kontekście przyjęcia nowej legislacji w USA, ponieważ liczył na szerokie poparcie w stosunku do swoich propozycji) oraz wyznaczyło początek nowej ery we współpracy międzynarodowej¹.

- ▶ **Globalne rządzenie nie jest przystosowane do rzeczywistości.** Obudziła się nadzieja, że zawarcie globalnej umowy pomiędzy wszystkimi narodami jest możliwe, przynajmniej w odniesieniu do "globalnych dóbr wspólnych", obejmujących samą Ziemię oraz jej klimat. Przeważały jednak następujące kwestie:
  - determinacja państw co do ochrony własnej suwerenności (Chiny na przykład odmówiły podpisania traktatu określającego międzynarodowe zobowiązania);
  - różnorodność (a nawet rozbieżność) podejść, szczególnie w odniesieniu do modelu społeczeństwa i wzrostu, który rozwinie się w warunkach globalnych ograniczeń związanych z klimatem;
  - kwestie gospodarcze i przemysłowe, w tym wyzwania związane z przywództwem w zakresie rozwoju zielonych technologii;

¹ Source : la note de veille n° 162 du Centre d'analyse stratégique, "Analyse ou la nouvelle donne climatique internationale" janvier 2010, pp 4-5

- potwierdzenie i ewolucja politycznej równowagi i sojuszy, związana z tym, że gospodarki krajów wschodzących rosną w siłę, a wielobiegunowy świat staje się coraz bardziej złożony;
  - wzajemny brak zaufania;
  - trudności w czynieniu postępów w związku z obowiązującymi zasadami jednogłośnie;
  - itd.
- ▶ Europejskie rządzenie jest zbyt słabe: podczas negocjacji Unię Europejską usunięto w cień przede wszystkim z następujących powodów:
    - Problemy z budowaniem świadomości oraz konstruowaniem europejskiego projektu (patrz: przede wszystkim odmienne opinie na temat podatku od emisji dwutlenku węgla). Europa nie wypracowała sobie wspólnego projektu przemysłowego i społecznego związanego z niskimi emisjami dwutlenku węgla. W rzeczywistości nie przyjęto żadnej „zielonej” strategii rozwoju możliwej do zrealizowania.
    - Odmienne priorytety i obawy starych i nowych Państw Członkowskich.
    - Determinacja niektórych Państw Członkowskich, by działać w pojedynkę, na niekorzyść wyobrażenia o silnej i zjednoczonej Europie (Francja, Niemcy, ...).
    - Europa została sama na polu walki o Protokół z Kioto, na którym nie zależy już innym sygnatariuszom.
    - Europa ogłosiła przyjęcie krótkoterminowych zobowiązań finansowych, ale czekała zbyt długo przed przyjęciem stanowiska w odniesieniu do projektów średnioterminowych (2020).
    - itd.
  - ▶ Fakt, iż Stany Zjednoczone oraz kraje wschodzące nie podjęły żadnych wiążących zobowiązań w ramach Protokołu z Kioto, wyjaśnia, dlaczego nie odnoszono się do tego dokumentu.
  - ▶ Inicjatywa duńskiej prezydencji nakłaniającej do tego, by negocjować i opublikować projekt porozumienia opracowanego wyłącznie przez kraje rozwinięte, wystawiła negocjacje na ciężką próbę.
  - ▶ Podczas negocjacji kraje rozwijające się przyjęły postawę roszczeniową i nieprzejednaną.

Stanowiska EKZZ: przyjąć strategię rozwoju, a nie tylko strategię negocjacyjną

- ▶ Same dobre zamiary nie wystarczą. **Aby pójść do przodu, potrzebujemy nowych instrumentów prawnych** i musimy wyciągnąć wnioski z kryzysu finansowego oraz katastrofalnych konsekwencji „miękkiego prawa”. Konieczne jest powzięcie wiążących zobowiązań, które doprowadzą do skutecznej redukcji emisji gazów cieplarnianych, tak aby utrzymać ocieplenie globalne na poziomie maksymalnie 2°C.

Unia Europejska musi zatem **stale podkreślać potrzebę wynegocjowania ambitnego i prawnie wiążącego porozumienia**. Mając na uwadze ten cel, będzie wywierać nacisk między innymi na Stany Zjednoczone i Chiny, by powzięły one ambitne zobowiązania redukcji emisji gazów i finansowania walki ze zmianami klimatu, albo w drodze negocjacji w ONZ (Bonn, Meksyk, itd.) lub w innych organizacjach (G20, itd.), poprzez dawanie dobrego przykładu.

- ▶ Europa musi **wdrożyć strategię rozwoju, a nie tylko strategię negocjacyjną**

Powinna przekonać inne kraje, w tym kraje rozwijające się i wschodzące, o wadze przejrzystości w kwestiach społecznych i ochrony środowiska naturalnego, instrumentów kontroli i regulacji prawnych, oraz znaczeniu standardów i sankcji umożliwiających przełamanie społecznego i ekologicznego impasu i stworzenie opartej na tych wartościach postawy.

- ▶ Należy zatem:
  - Doprowadzić do pilnego zdefiniowania, na poziomie międzynarodowym, systemu finansowego, gospodarczego i ekologicznego, pozwalającego na nowy rozwój, szczególnie krajów najuboższych.
  - Zapewnić przejrzystość systemu i jego dobre zarządzanie, w interesie każdego, oraz to, by prowadził on do stworzenia nowych instrumentów finansowych, takich jak opodatkowanie transakcji finansowych.
  - **Przejąć inicjatywę i w pełni odegrać swoją rolę podczas negocjacji w roku 2010**, dbając szczególnie o podjęcie poważnych zobowiązań w stosunku do ambitnych wielkości docelowych. Obecne stanowisko Europy zakłada-

jąc niepodniesienie celu redukcji emisji do 30% pod warunkiem, że inne kraje zgodzą się na wdrożenie Układu kopenhaskiego, będzie musiało zostać poddane rewizji jak najszybciej, w zależności od tego, w jakim kierunku ewoluować będzie sytuacja.

- Wspomóc gwarancję możliwie najszybszej w 2010 roku dystrybucji 30 miliardów z programu szybkiej pomocy finansowej („fast start”) pomiędzy kraje najslabiej rozwinięte (przy jednoczesnym ustaleniu kryteriów przejrzystości, uczestnictwa i sprawiedliwej transformacji).
- Zwiększyć udział w finansowaniu globalnej walki ze zmianami klimatu oraz połączyć tę walkę z programami zwalczania biedy i nierówności społecznych. **Fundusze średnioterminowe, które zostaną uruchomione do roku 2020 w wysokości 100 miliardów dolarów rocznie, należy zwiększyć, a Unia Europejska powinna dostarczyć jedną trzecią globalnego wsparcia (zgodnie z ostatnim rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego), powołując do życia odpowiednie mechanizmy zapewniające finansowanie (szczególnie poprzez wprowadzenie podatku od transakcji finansowych, itd.).**
- **Wspierać żądania MKZZ i EKZZ i zapewnić, że ostateczne porozumienie zawiera cele polegające na gwarancjach sprawiedliwej transformacji i godnych miejsc pracy.**
- Pomóc w zagwarantowaniu uczestnictwa związków zawodowych (i społeczeństwa obywatelskiego w ogóle) w negocjacjach Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC), z jasnymi procedurami i przejrzystymi mechanizmami działania.

Jeżeli nie zostaną poczynione kroki w tym kierunku, grozi nam zaognienie konfliktów, związanych z zarządzaniem zasobami i wywołanych przez ich niedobór w pewnych regionach, oraz zwiększenie ruchów migracyjnych, których skutki mogą się okazać dla dotyczącej ich ludności.

- ▶ **Mając na celu własny wzrost, Unia Europejska musi stworzyć wewnętrzną strategię, polegającą na udoskonaleniu europejskiego rządu, wzmocnieniu dążeń regeneracyjnych, przede wszystkim poprzez wdrożenie ulepszonych strategii politycznych w zakresie przemysłu i badań oraz przyjęcie odpowiedniego ustawodawstwa dotyczącego zmian klimatu – w przeciwnym razie osłabnie jej pozycja na poziomie globalnym.**

Konieczne będzie stworzenie polityki niskowęglowej w przemyśle europejskim, opartej na dynamicznej współpracy przemysłowej w UE, która

wykraczałaby poza wewnątrz europejskie rozkłady oraz złudne dążenie do krótkoterminowych zysków z inwestycji przemysłowych, oraz stawienie czoła wyzwaniom, jakie niesie za sobą restrukturyzacja przemysłowa w nowych Państwach Członkowskich.

Europejska strategia obniżenia poziomu emisji musi opierać się na sprawdzonych zasadach transformacji: dialogu pomiędzy rządem, przedstawicielami sektora przemysłowego, związkami zawodowymi i innymi zainteresowanymi na temat zmian gospodarczych i przemysłowych oraz ich antycypacji; „zielone” i odpowiednie miejsca pracy; inwestycje w technologie niskowęglowe i zdobywanie nowych „zielonych” kwalifikacji.

Unia Europejska musi podjąć się realizacji wspólnej polityki zielonego rozwoju, która przyczyni się do utrzymania istniejących i tworzenia nowych, odpowiednich miejsc pracy oraz do zapewnienia postępu społecznego w całej gospodarce.

Podsumowując, dla Unii Europejskiej szczyt w Kopenhadze był silnym sygnałem alarmowym, nakłaniającym ją do żądania, by wszystkie Państwa Członkowskie **opracowały prawdziwe strategie polityczne na poziomie europejskim**; w przeciwnym razie UE nie będzie w stanie walczyć o swoje racje podczas globalnej debaty i tym samym przyczyni się do historycznego osłabienia Europy.

Program pracy EKZZ

EKZZ przedstawiło swoje stanowisko na spotkaniu z ministrami środowiska państw Unii Europejskiej zorganizowanym w SEWILLI 16 stycznia, w ramach nieformalnego zebrania, którego celem była ocena szczytu w Kopenhadze.

W najbliższych miesiącach EKZZ będzie podejmowało działania w celu:

- ▶ udzielania nieprzerwanego wsparcia Międzynarodowej Konfederacji Związków Zawodowych w zakresie działań związanych z klimatem;
- ▶ zagwarantowania, że opracowane stanowiska zostaną przedstawione

- ▶ przyczynienia się do konkretyzacji środków, które stara się wdrożyć.

Obecnie EKZZ prowadzi rozmowy z Komisją Europejską w sprawie stworzenia instrumentu, który pozwoli przewidzieć przemiany społeczno-gospodarcze i wzmocnić dialog na temat klimatu, prowadzony przez partnerów społecznych i siły publiczne.

EKZZ wykorzysta różne pojawiające się możliwości, by wziąć udział w debacie, w tym:

- ▶ zapowiedzianą na lipiec lub sierpień 2010 roku publikację białej księgi na temat klimatu;
- ▶ prezydencję Belgii w Unii Europejskiej w drugiej połowie 2010 roku.

EKZZ nie zaprzestanie działań podejmowanych wraz z partnerami ze Spring Alliance, by w ten sposób nagłośnić priorytety zawarte w Manifeście Spring Alliance, zwłaszcza że priorytety te odnoszą się do Strategii 2020 Unii Europejskiej i obejmują strategie polityczne związane z klimatem.

Ponadto, pracuje nad ustanowieniem dialogu społecznego w zakresie klimatu i zatrudnienia. W związku z powyższym, wkrótce przeprowadzony zostanie sondaż, a w 2011 roku zorganizowana będzie konferencja na ten temat.

5. Stanowisko w sprawie finansowania i zarządzania strategiami politycznymi w zakresie klimatu

[Przyjęte przez Komitet Wykonawczy w dniach 1-2 czerwca 2010]

Kontekst

W październiku 2009 EKZZ przyjęło rezolucję dotyczącą "Zaburzeń klimatycznych, nowej polityki przemysłowej i sposobów wyjścia z kryzysu", zawierającą konkretne i ambitne zalecenia. EKZZ wezwało Komisję Europejską do uznania pracowników i ich przedstawicieli za istotnych uczestników dialogu, z którymi Unia Europejska musi podjąć negocjacje dotyczące przejścia na gospodarkę niskowęglową, zapewniając tym samym powstanie wartościowych miejsc pracy oraz postęp społeczny.

4 lutego 2010, po zakończeniu negocjacji na szczycie w Kopenhadze, Komitet Sterujący EKZZ ponownie wezwał Unię Europejską do "przyjęcia spójnej polityki zielonego wzrostu, która przyczyni się do utrzymania dotychczasowych i tworzenia nowych miejsc pracy we wszystkich sektorach gospodarki."

Wynikające z tego stanowisko ma służyć dalszemu rozwojowi zaleceń EKZZ w sprawie strategii politycznych zawartych w rezolucji przyjętej w październiku 2009 oraz w poprzednich rezolucjach, w szczególności w odniesieniu do instrumentów finansowania i zarządzania, które mają być wykorzystane w polityce klimatycznej w celu zapewnienia realizacji przyjętych celów.

Chodzi o umożliwienie EKZZ zareagowania w sposób możliwie najbardziej precyzyjny i zintegrowany na komunikat dotyczący rozwoju przyszłych strategii politycznych Unii Europejskiej w zakresie klimatu, który zostanie niebawem opublikowany przez Komisję Europejską.

Niniejsze stanowisko zostało przygotowane przez Grupę Roboczą do spraw Zrównoważonego Rozwoju EKZZ, której członkowie zebrali się 7 maja, po tym jak w marcu 2010 zorganizowano wspólne seminarium EKZZ i Europejskiego Instytutu Związków Zawodowych (ETUI).

Dalszy rozwój w zakresie polityki klimatycznej

Pomimo, iż Chiny i Stany Zjednoczone nie wyraziły na szczycie w Kopenhadze chęci przyjęcia wiążących celów ilościowych w zakresie redukcji emisji CO₂, te właśnie kraje inwestują najwięcej w rozwój technologii niskowęglowych.

W Europie inwestycje w tym zakresie pozostają niewystarczające, co grozi szybką utratą zajmowanej przez nią obecnie pozycji światowego lidera w tym niezwykle istotnym sektorze gospodarki.

Poza wzmożeniem nacisków, jakie Europa wywiera na innych globalnym emitentów CO₂ skłaniając ich by przyjęli ambitne cele w zakresie redukcji emisji dwutlenku węgla, należy jak najszybciej opracować strategię zapewniającą innowacyjność w zakresie czystych technologii w Europie, jednocześnie chroniąc i wzmacniając europejski model socjalny.

Europa powinna niezwłocznie zainwestować w technologie gwarantujące bezpieczeństwo energetyczne związane z dostawami energii, również poprzez zwiększenie wydajności energetycznej i dywersyfikację dostaw. Pogoń za innowacjami technologicznymi nie może jednak odbywać się kosztem zdobyczy socjalnych.

Osiągnięcie tego celu nie będzie możliwe bez interwencji rządu; niezbędne jest również opracowanie skuteczniejszych instrumentów o charakterze publicznym i prywatnym.

Instrumenty te powinny zostać wdrożone przez władze publiczne w postaci wsparcia udzielanego programom badań i rozwoju, wsparcia dla projektów demonstracyjnych i wdrażania technologii, oraz przewidywalnej i należytej pomocy dla energochłonnych sektorów przemysłu, co ma służyć ułatwieniu realizacji związanych z nimi niezbędnych inwestycji, ustalaniu standardów, wprowadzaniu regulacji, inwestycjom publicznym, rozpowszechnianiu technologii w krajach Południa, dobremu zarządzaniu "zielonymi" miejscami pracy i umiejętnościami zdobywanymi w procesie edukacji oraz podczas realizacji programów szkoleń i uczenia ustawicznego, etc. Wymaga to od **władz publicznych dysponowania sporym budżetem środków**, na poziomie europejskim, terytorialnym i sektorowym.

Instrumenty finansowe mają kluczowe znaczenie

Chociaż w chwili obecnej nadal są one niewystarczające, na potrzeby finansowania tych strategii politycznych można wykorzystać istniejące już w Europie instrumenty finansowe: ogólny budżet UE; europejski plan naprawy gospodar-

czej; fundusze strukturalne w ramach europejskiego programu kohezji na lata 2007-2013.

Obecnie stosowane instrumenty finansowe należy wzmocnić i wykorzystać w szerszym zakresie z korzyścią dla realizowanej strategii rozwoju Unii Europejskiej.

Europejski Bank Inwestycyjny to istotny instrument finansowy, który nie jest ściśle powiązany z budżetem ogólnym UE. W 2009 roku EBI wydał "Oświadczenie w sprawie zasad i norm polityki środowiskowej i społecznej" ("Statement of Environmental and Social Principles and Standards"), zawierające najważniejsze standardy pracy przyjęte przez Międzynarodową Organizację Pracy; oświadczenie to stanowi obecnie część jego strategii selekcji i wdrażania projektów. EBI powinien, na przykład poprzez ustanowienie Specjalnych funduszy (narodowych), w bardziej angażować się w finansowanie europejskiej polityki klimatycznej, wspieranie działań w zakresie badań i rozwoju nie tylko w dużych przedsiębiorstwach, ale i małych firmach oraz do dalsze wdrażanie strategii zrównoważonego rozwoju poprzez dialog ze związkami zawodowymi i społeczeństwem obywatelskim, oraz przez zapewnienie partnerom społecznym reprezentacji w zarządzie Banku.

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju również oferuje interesujące perspektywy.

Aby walczyć z problemami wynikającymi ze zmian klimatycznych, Unia Europejska musi

- ▶ wykorzystać i wzmocnić istniejące środki,
- ▶ zreformować swój system zarządzania funduszami przeznaczonymi na walkę ze zmianami klimatu, również poprzez uznanie zasad społecznych i ekologicznych za wymogi, które uwzględnia się podczas podejmowania decyzji o udzieleniu wsparcia dla projektów.
- ▶ zastosować nowe i innowacyjne źródła finansowania, takie jak opodatkowanie transakcji finansowych.

Ustalanie cen uprawnień do emisji jest kluczowym instrumentem zapewniającym osiągnięcie celu, jakim jest "zielony" rozwój

Pośród różnorodnych instrumentów uznawanych za sygnały cenowe jest podatek od emisji CO₂, który powinien spełnić kilka warunków:

- ▶ Należy przeprowadzić dalsze analizy związane z wprowadzeniem podatku od emisji CO₂
- ▶ **Idealnym poziomem wprowadzenia podatku od emisji CO₂ jest poziom globalny, a ewentualnie europejski** (przy czym część krajów może tymczasem wprowadzić taki podatek)
Podatek powinien być częścią spójnego zestawu środków oraz elementem globalnego podejścia, którego celem jest redukcja emisji przy jednoczesnym poszanowaniu sprawiedliwości podatkowej i społecznej. Wymaga to odejścia od stosowania środków przynoszących rezultaty odwrotne od zamierzonych (takich jak szkodliwe z punktu widzenia ochrony środowiska dotacje), zapewnienia, że na zastosowanych rozwiązaniach nie ucierpią obciążone dodatkowym podatkiem gospodarstwa domowe, i że zostanie on wprowadzony z poszanowaniem zasad redystrybucji społecznej.
- ▶ **Powinien obejmować realizację kilku dodatkowych celów:**
  - Realizację celów Pakietu Energia-Klimat poprzez wzmoczoną wydajność energetyczną, redukcję emisji CO₂, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, a zarazem zmniejszenie uzależnienia od kopalnych źródeł energii;
  - Stymulację badań i innowacji;
  - Niezagrożenie konkurencyjności gospodarki europejskiej;
  - Przyczynienie się do realizacji założeń sprawiedliwej transformacji poprzez wzmocnienie kohezji społecznej.
- ▶ **Możliwe wprowadzenie podatku od emisji CO₂ można rozważać w kontekście jego skuteczności w odniesieniu do zmieniających się zachowań i inwestycji** przejawiających się przechodzeniem od towarów i usług wysokowęglowych, do tych, których wytwarzanie wiąże się z niewielkimi emisjami dwutlenku węgla, oraz na kompensacji kosztów związanych z emisjami CO₂.
  - ▶ W związku z powyższym, wysokość podatku musi odzwierciedlać (przynajmniej częściowo) zewnętrzne koszty związane z zanieczyszczeniami wynikającymi z wytwarzania CO₂; podatek powinien zostać ustalony na takim poziomie i w takim procesie (przewidywalnym i przebiegającym etapami), który przyniesie długoterminowe zmiany podejścia i trwale wpłynie na decyzje inwestycyjne.
  - ▶ Wprowadzenie jakiegokolwiek podatku od emisji CO₂ nie powinno opierać się na logice budżetowej, ale musi **stanowić element działań podejmowanych na rzecz środowiska, których celem jest przekazanie sygnałów cenowych.**
  - ▶ **Podstawę do oszacowania podatku należy rozszerzyć tak, by objęła ona zarówno CO₂, jak i energię.**
  - ▶ **Podatek od energii i CO₂ mógłby zostać zastosowany w odniesieniu do wszystkich sektorów działalności (gospodarstwa domowe, transport i działalność gospodarcza), za wyjątkiem przedsiębiorstw uczestniczących w europejskim systemie handlu emisjami (ETS) z zastrzeżeniem, że spełnione zostaną następujące warunki:**
    - **Europejski system handlu emisjami (ETS) należy skorygować, ponieważ w obecnej wersji**
      - może nie przyczynić się do rzeczywistej redukcji emisji CO₂ zważywszy, że istotna część praw do emisji zostanie rozdystrybuowana za darmo, i że w związku z kryzysem gospodarczym powstanie dodatkowa nadwyżka praw do emisji. W rezultacie, **cena CO₂ w systemie handlu emisjami może spaść do zbyt niskiego poziomu, przez co przedsiębiorstwa będą niedostatecznie zmotywowane do redukcji poziomu emisji CO₂.**
      - jest przedmiotem spekulacji i oszustw.
      - **przyczynia się do niepewności co do przyszłych cen, podczas gdy przedsiębiorcy z sektora przemysłu muszą wiedzieć czego się spodziewać** (przewidywalność na okres 30 do 50 lat) zanim podejmą decyzje inwestycyjne.
    - **Należy powołać do życia europejski organ regulacyjny**, którego obowiązkiem byłoby ustalenie minimalnej ceny, zapewnienie pewnego stopnia stabilności cenowej (niezbędnej z punktu widzenia koniecznych inwestycji),

co zapobiega spekulacjom finansowym i zapewnia przejrzystość oraz identyfikowalność społeczną i środowiskową, etc.

- **Należy opracować rozwiązania alternatywne**, takie jak skuteczne, regularne i znakomicie działające systemy transportu publicznego, mieszkalnictwo charakteryzujące się wydajnością energetyczną, etc., które powinny być dostępne po niewygórowanych cenach.
- **Należy wdrożyć skierowane do konkretnych odbiorców środki kompensacyjne**, wprowadzane sektor po sektorze, takie jak pomoc udzielana gospodarstwom domowym znajdującym się w trudnej sytuacji, umożliwiająca im remont mieszkań, pomoc skierowana do sektorów gospodarki nieobjętych systemem handlu emisjami, a zagrożonych międzynarodową konkurencją w związku z wprowadzeniem podatku, etc.
- **Kryteria społeczne i środowiskowe powinny stać się integralną częścią wszystkich procesów decyzyjnych w organach władzy publicznej** (definicja *benchmarkingu* w systemie handlu emisjami; inwestycje publiczne; pomoc publiczna na rzecz inwestycji prywatnych, etc.)
- ▶ **Sposób wykorzystania dochodów pochodzących z opodatkowania powinien być przejrzysty, a fundusze te w całości przeznaczone na inwestycje służące redukcji emisji, wsparcie w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatycznym udzielane krajom rozwijającym się oraz finansowanie niezbędnych środków kompensacyjnych na rzecz gospodarstw domowych o niskich przychodach.**
- ▶ **Debacie na temat dochodów generowanych przez podatek od emisji CO₂ powinna towarzyszyć debata na temat dochodów ze sprzedaży uprawnień do emisji CO₂.**
- ▶ **Podatek ten musi być czytelny, dopuszczalny i zrozumiały dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw.**

Dobre zarządzanie "zielonymi" miejscami pracy i umiejętnościami również stanowi instrument o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia realizacji "zielonego" wzrostu

Założenia te można realizować wyłącznie na drodze sprawiedliwej transformacji, obejmującej instrumenty dialogu społecznego na wszystkich poziomach: europejskim, sektorowym, narodowym, regionalnym, etc.

Dotyczy to wszystkich sektorów działalności - przemysłu, budownictwa, transportu i usług.

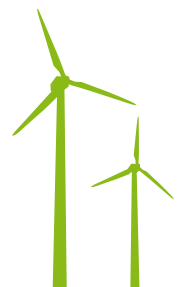
Zgodnie z zasadami transformacji, dla każdego sektora o kluczowym znaczeniu, wspólna agenda priorytetów obejmuje: reprezentację partnerów społecznych, kwestie wydajności i popytu, finansowanie inwestycji w technologie niskoemisyjne, odpowiednie umiejętności i strategie szkoleniowe.

Wszyscy powinni podejmować działania na rzecz redukcji emisji, a zarządzanie procesem transformacji i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną będzie wymagało realizacji inicjatyw i działalności rad, w skład których wejdą partnerzy społeczni.

Na przykład, transformacją powinna zarządzać europejska rada sektorowa przemysłu motoryzacyjnego (żądanie EMF) poprzez

- Poradzenie sobie z istniejącym nadmiarem zdolności produkcyjnych w przemyśle motoryzacyjnym
- Przyjęcie całościowego podejścia do mobilności, a nie tylko realizację programu "zielonego samochodu"
- Udzielanie spójnego wsparcia dla nowych technologii, położenie nacisku na szkolenia (w sektorze brakuje obecnie specjalistów, którzy zajęliby się prowadzeniem szkoleń w zakresie produkcji pojazdów elektrycznych)
- europejską politykę przemysłową uwzględniającą potencjalnie negatywne efekty *spillover* wynikające z narodowych strategii politycznych w zakresie przemysłu.

Sztandarowa inicjatywa, jaką jest agenda "Nowe umiejętności w nowych miejscach pracy" realizowana w ramach Strategii Europa 2020 nie przywiązuje wystarczającej wagi do potrzeby tworzenia nowych, wartościowych miejsc pracy, ani do zapewnienia pracownikom nowych umiejętności poprzez odpo-

wiednie, przygotowane prawidłowo i w odpowiednim czasie programy edukacyjne, szkoleniowe oraz programy kształcenia ustawicznego.

Cele te można osiągnąć wyłącznie na drodze dialogu społecznego i dzięki działaniom podejmowanym przez tego rodzaju rady na wszystkich poziomach – w tym na globalnym, międzysektorowym poziomie europejskim - co pozwoli na skuteczniejsze przewidywanie i zarządzanie procesem przekształceń w kierunku gospodarki niskowęglowej.

Przygotowany przez Komisję Europejską komunikat dotyczący polityki klimatycznej powinien uwzględniać wszystkie te aspekty i potrzeby społeczne.

